№ 20 ԿԻՐԱԿԻ, 30 ՅՈՒՆՎԱՐԻ

1911
ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԴՐԻԴՈՐ ԱՐՔԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 բուբլի. կէս տարվանը 6 բուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ. 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում կրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“
Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rèdaction „Mschak“

Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տէլէֆօն № 67.

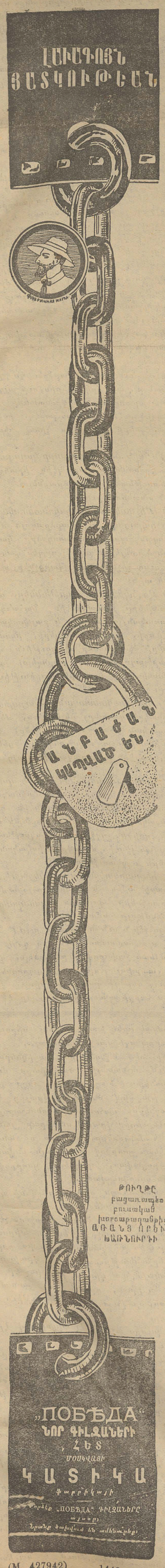

(M. 427942) 1440. 5—2

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՆԵՐԿԱՑ **1911** ԹՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 բուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը 9 ր., 9 ամսվանը 8 ր., 8 ամսվանը 7 ր., 7 և 6 ամսվանը 6 ր., 5 ամսվանը 5 ր., 4 ամսվանը 4 ր., 3 ամսվանը 3 ր., 2 ամսվանը 2 ր., 1 ամսվանը 80 կ. և 20 կ. պօստի ծախք։

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլար. Նիւթական բաժանորդները 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները 10 բուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները 120 ղրուշ։

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն, և միևնոյն ժամանակ 40 կոպ. նամակադրոշմ։

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կպցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով։

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ“. Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK“.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՊԵՏՐՈՍ ՍԻՄԷՕՆԵԱՆԻ

Թաղումը կը կատարվի կիրակի, յունվարի 30-ին, Վանքի մայր եկեղեցու գաւթում։ Ցուղարկաւորութեան սկիզբը ժամը 10½-ին առաւօտեան Եղնիկ ա.-ք. Երզնկեանի բնակարանից—Վանքի Մեծ փողոց № 16։ Հոգեհանգիստը շաբաթ, յունվարի 29-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին։

Այդ մասին յայտնում է ԿԱՐԳԱԴՐԻՉ ՄԱՄԱՆԱԺՈՂՈՎԸ։

94. 2—2

ՆԵՐԿ. 32. ԱԲՈՆԵՄԵՆՏԻ ՀԱՇԻՒՆ № 10

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երկուշաբթի, յունվարի 31-ին

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՑԱՑՆԷ

ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ

ՍԱՏԱՆԱՅ

Դրամա 4 արար. և նախաբանով. Գօրգինի, թարգմ. Զ. Զանբազեանի

Մասնակցում են. տ. տ. Գուլազան, Դուրեան-Սրմէնեան, Զաբէլ, Յասմիկ, պ. պ. Աբէլեան, Սրմէնեան, Աւետեան, Զարիֆեան, Ղազարեան, Յարութիւնեան, Ռշտունի, Շահխաթունի, և ուր.։

Սկիզբը երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին է։ ✦ Տեղերի գները սովորական են։

Գլխ. բեմադրիչ՝ Ա. Սրմէնեան

Վարչութեան հերթապահ անդամներ (Վ. Մամուլեան, Լ. Բաբայեան

առ. (ա.օ.) 97. 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿ

Բանկի պողպատապատ պահեստում գտնվող ԱՊԱՀՈՎ ԱՐԿՂՆԵՐԻ վարձագինը ՊԱԿԱՍԵՑՎԱԾ է։ Բառնակ մեծութեան արկղները 3 ամսվայ ժամանակամիջոցից սկսած տրվում են

ՏԱՐԵԿԱՆ 6-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ 25 ՐՈՒԲԼԻ ՎՃԱՐՈՎ։

Վարձելու մանրամասն կանոնները կարելի է ձրիաբար ստանալ բանկից։

(կ.) առ. 49. 3—3

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԿ. „ՇՈՒԿԵՐՏ ԵՒ ԿՕՄ.“ ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

Պետերբուրգի «Սիմէնս և Գալսկէ» ռուսական էլեքտրո-տեխնիկական գործարանների ակց. ընկ., Բերլինի «Սիմէնս և Գալսկէ» ակց. ընկ., Բերլինի «Սիմէնս Շուկերտ-Վէրկէ» ակց. ընկ., Կօլմէնի մեքենագործական ընկ. և նոր. «Groselj» անգլիական գործարանի ներկայացուցիչներ։

ՁԱՓԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ Հասանելիապէս, ամպերմէտրներ, վոլտմէտրներ և ամեն տեսակ հաշուեցոյց ապարատներ փոփոխվող և մշտական հոսանքի համար։

ԷԼԵԿՏՐՈ-ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ «Բէնցէնի» ապարատներ բոլոր պատկանելիքներով։ Միաւորող ապարատներ Կառուսիկի, Գալվանիզացիայի, Էլեկտրոլիզիայի, ֆարադիզացիայի համար, և այլն։

ԱՎՏՈՄՕԲԻԼՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ Ավտոմոբիլներ «Prosou», էլեքտրաշարժ և բենզինաշարժ։ «Մոտորների մասիկներ»։ Ավտոմոբիլային պատկանելիքներ։

ՇԱՐԺԻՉՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ Ջերմային շարժիչներ «Դիզէլի»—հում նաֆթի, մազութի համար և այլն, միանգամայն ձեռնտու։ Գազային շարժիչներ «Դիւդցէրի»։ Նաֆթային, կէրոսինային, գազային շարժիչներ «Groselj»։

ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ կան՝ դինամո-մեքենաներ, էլեքտրաշարժիչներ, հաղորդիչներ, զանազան տեսակ նիւթեղէններ էլեքտրական կառուցուածքների համար և այլն։

ՊՐԷՑՍ-ԿՈՒՐԱՆՏՆԵՐԸ և ՆԱԽԱՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ուղարկվում են ըստ առաջին պահանջման։ Տէլէֆօն № 533. Հասցէն հեռագիրների համար՝ Шукертъ, Тифлисъ.

№ 2. (կ.) (առ.) 433. 26—21

Լոյս տեսաւ

Ե. ԼԱԼԱՅԵԱՆԻ կազմած

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

լուսանկար ալբոմը

120 լուսանկարներ՝ գեղեցիկ ալբոմի մէջ ամփոփված, բացատրական թերթիկներով։ Գինն է 60 բուբ.

Վաճառվում են նաև նրա

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԵՏԻ ԳԱՒԱՌԻ

ԵՒ

ՎԱՅՈՑ-ՁՈՐԻ

լուսանկար ալբոմները.

Իւրաքանչիւրի գինը 100 ր.։ Վերջին երկուսը միասին՝ 180 ր., երեքը միասին՝ 230 ր.

Դիմել՝ Ерванду Лалаянцъ, Тифлисъ, Вельяминовская, 14.

(կ. հ.) առ. 100. 4—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Երկուշաբթի, յունվարի 31-ին

ԴԻՄԱԿԱՀԱՆԴԷՍ

Հիւրերը՝ անդամների և կանդիդատների յանձնարարութեամբ՝ մուտքի համար վճարում են 1 բուբլի։ Մասկաները ձրի։

Մասկաների համար տոմսակները պ. պ. անդամները և կանդիդատները անձամբ կարող են ստանալ Ժողովարանի շվեյցարից։

Հագուստի ձևը—զինուորականների համար՝ սովորական, իսկ քաղաքացիների համար՝ սև զգեստ (սիւրտուկ)։ Տեղացիները կարող են հագած ունենալ ազգային հագուստ։

Կը նուագեն երաժշտական խումբը և սազանդարները։

(կ.) 60. 3—3

Թիֆլիսի Ժողովարան

(ՁՄԵՐԱՑԻՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ)

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օրերը՝ հայոց Եկեղեցւում, զինուորական երաժշտական խումբ, սազանդար և ՊԱՐԵՐ։

ՇԱԲԱԹ օրերը՝ ՍԱԶԱՆԴԱՐ։

ԿԻՐԱԿԻ օրերը՝ ՍԻՆԷՄԱՏՕԳՐԱՖ։

Հիւրերը մուտքի համար վճարում են՝ անդամների յանձնարարութեամբ՝ 50-ական կոպ.։

Երեկոյթների սկիզբը ժամը 8-ին։

(կ.) առ. 81. 0—18

ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ

Հանգուցեալ Աւետիս Ղուկասեանը կտակել է հիմնել Թիւրքաց Հայաստանում կամ մի այլ տեղ, որի մասին համաձայնութիւն կը կայացնեն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը և Կ. Պոլսի պատրիարքը, մի ակադէմիա «Ղուկասեան» անունով, որի նպատակը պէտք է լինի ուսման բարձր օջախ հանդիսանալ հայ ժողովրդի համար։

Թիւրքաց Հայաստանում մինչև այսօր չը կայ մի բարձր, գոնէ ֆրանսիական լիսէների դասընթացք ունեցող կրթական հաստատութիւն։ Կարիանում կայ «Սանասարեան» դպրոցը, որ միջնակարգ է։ Միջնակարգ է և Կ. Պոլսի Կենտրօնական վարժարանը։

Արդ, հարց է ծագում, թէ ինչպիսի՞ ակադէմիա պէտք է հիմնվի և որտեղ պէտք է հիմնվի։

Բարձր դպրոց, ակադէմիա հիմնելու համար բաւական խոշոր գումար է պէտք։ Ղուկասեանի կտակած գումարի քանակութիւնը դեռ յայտնի չէ, որովհետև կտակատարները դեռ պէտք է նրա ամբողջ գոյքը լիկվիդացիայի ենթարկեն, որպէսզի կարելի լինի վերջնականապէս որոշել գումարի քանակութիւնը։

Ընդունելով սակայն, որ գումարը կարող է բաւական մեծ լինել և հնարաւոր կը լինի իրագործել Ղուկասեանի կտակը, այն է հիմնել Թիւրքաց Հայաստանում «Ղուկասեան ակադէմիա» անունով մի բարձր դպրոց, մենք կառաջարկէինք, որ այժմէն իսկ թիւրքահայ ինտելլիգենցիան և մասնաւորը իրանց քննութեան առարկայ շինէին հետևեալ հարցերը. 1) ի՞նչ տիպի և կարգի բարձր դպրոց է հարկաւոր, ուր Թիւրքահայ ուսանող երիտասարդութիւնը կարողանար բարձր կրթութիւն ստանալ, 2) Թիւրքաց Հայաստանի որ կենտրոնում, որ վայրում աւելի կարևոր է հիմնել այդ ակադէմիան։

Կարելի է հաստատել ակադէմիա ընդհանուր, համալսարանական դասընթացքներով, կամ հիմնել մասնագիտական, այն է երկրագործական, հանքագործական, տեխնիկական, տեխնօլոգիական ակադէմիա։ Ո՞րն է աւելի կարևորը և անհրաժեշտը ներկայումս Հայաստանի համար։ Հնարաւոր է, արդեօք, տեխնիկական յարմարութիւնների և հաղորդակցութեան պայմանների տեսակէտից, հիմնել ակադէմիան Կ. Պոլսից կամ եւրօպական կենտրոններից հեռու, օրինակ Էրզրումի, Վանի, Մուշի նահանգներում։

Այս հարցերը պէտք է լուսաբանել կանխօրէն, որպէսզի երբ գումարը արդէն պատրաստ կը լինի և կտակատարները կը ձեռնարկեն կտակի իրագործման, հարկաւոր նիւթերն արդէն մշակված լինեն և բարձր դպրոցի տիպն ու տեղը այլևս երկար վիճաբանութիւնների առիթ չը տայ։

Եւ ահա մի կարևոր խնդիր, որով կարող է զբաղվել Թիւրքիայի հայ մամուլը և ինտելլիգենցիան։

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Echo de Paris»-ի տեղեկութիւնների համաձայն, պաշտօնապէս հաստատվեց, որ Անգլիան տեղեկացրել է ֆրանսիական կաբինէտին, որ նրան պահելու իրագէկ է Թիւրքիայի հետ բանակցութիւններ վարելու գործում Միջագետքի և Պարսից-Ծոցի առիթով։ Ֆրանսիան նոյնպէս պարտաւորվել է անգլիական կառավարութեանը իրազեկ անել այն բանակցութիւններին, որոնք հաւանօրէն շուտով կը սկսվեն Ֆրանսիայի և Թիւրքիայի միջև։ «Matin»-ը պաշտօնական բնաւորութիւն ունեցող մի յօդուածի մէջ «Daily News»-ի յօդուածի առիթով ասում է, որ Ֆրանսիայի և Անգլիայի միջև բանակցութիւններ էին վարվում զինուորական ու դիպլոմատիական հարցերի վերաբերութեամբ, բայց բանակցութիւնները բոլորովին չեն հակասում բրիտանական սահմանադրութեանը, ինչպէս երևիւղ էր կրում «Daily News»-ը։

—

Բերլին.—«Կրէյցը» հաւատացնում է, որ կառավարութիւնը վաղուց տեղեակ է անգլո-ֆրանսիական պաշտպանողական միութեան գոյութեան մասին, որի համաձայն Անգլիան պարտաւորվում է, Ֆրանսիայի և Գերմանիայի պատերազմի դէպքում, օգնել առաջինին հարիւրհազարանոց զօրաբանակով։ Պայմանագիրը կապել է մինիստր Դէլկասէն։

—

Բերլին։—«Berl. Tagebl.»-ը աշխատում է թուլացնել «Matin»-ի սենսացիօն հաղորդածը Ֆրանսիայի գաղտնի համաձայնութեան մասին, հաւատացնելով որ ոչ մի երկիւղ չը կայ, որ ստիպէ Անգլիային և Ֆրանսիային միահամուռ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնել։

—

Վիէննա.—«R. Сл.»-ի թղթակիցը արժանահաւատ աղբիւրից տեղեկացել է, որ մօտիկ ապագայում Ռուսաստանի և Աւստրիայի միջև կայանալիք համաձայնութիւնը կասկածից դուրս է։ Երկու կողմերը ցանկանում են մերձեցումը կատարել ասուիճանաբար, որպէսզի չերևայ թէ համաձայնութիւնը հետևանք է հանդիսանում պօտսդամեան տեսակցութեան։

—

Պարիզ.—Պարիզում Տօլստոյին արձան կանգնեցնելու առիթով մինիստրի օգնական Զարտէն Բոմէցը քանդակագործ Տրուբեցկիից առաջարկութիւն ստացաւ նուիրել Ֆրանսիային Տօլստոյի արձանը։

—

Լոնդոն. — Քաղաքական սեզօնը բացվեց, ինչպէս և միշտ, մի շարք խնճոյքներով, որ տուին յունվարի 23-ին Ասկվիթը և Բալֆուրը իրանց կողմնակիցներին։ Ասկվիթի մօտ ընդունելութեան ժամանակ ներկայ էին մօտ 3,500 քաղաքական և հասարակական գործիչներ. ներկայ էին նաև օտարազգի դեսպանները և դիպլոմատները։

—

Լոնդոն.—Յունվարի 24-ին թագաւորը ունկնդրութեան ընդունեց յայտնի գերմանացի աստուածաբան պրոֆէսոր Հարնակին և բժիշկ Սպիկէտին, որոնք եկել էին Գերմանիայից իբրև պատգամաւորներ՝ անգլիական և գերմանական եկեղեցիների միացեալ խորհրդի անգլիական սեկցիա կազմակերպելու նպատակով—երկու ազգերի բարեկամական զգացումները պահպանելու համար։ Թագաւորը յայտնեց, որ նա ցանկանում է հետևել իր խաղաղասէր հօր օրինակին և խոստացաւ իր աջակցութիւնը այդ շարժմանը։

—

Բերլին.—Կառավարութիւնը գիտական խումբ ուղարկեց Մանջուրիա ժանտախտի ուսումնասիրութեան համար։

—

Մոսկվա.—«Утро Россіи» օրաթերթը նշանակվեց 500 բուբլի տուգանքի՝ «Սուլթանի հանդէս գալը Դումայում պրօլետարիատի դրշի տակ» յօդուածի համար։

—

Խարբին.—Դիշերվայ ժամը 12-ի մօտերը, յունվարի 26-ին, Խարբինից 10 վերստ հեռաւորութեան վրա էկսպրէսի վերջին երկու վագոնները ընկան բարձրութիւնից։ Անմտանգ վիրաւորվեց երեսից գծի կառավարիչ գեներալ Խորվատ, Ջարդուածքներ ստացաւ բժշկական գլխաւոր տեսուչ Մալինօվսկին. վիրաւորվեց նաև մի ուրիշ պաշտօնեայ։

—

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թէհրան։—Սպանված ֆինանսների մինիստրի թաղումը կը կայանայ վաղը, յունվարի 24-ին։ Հանգուցեալը գերմանասէր էր։ Դեմօկրատները սպանութեան մէջ տեսնում են քաղաքական աստառ։ Մի քանիսը կարծում են, որ սպանութեան դրդիչը եղել է Նախկին յեղափոխական, յետոյ բէակցիօներ Միւսա Սալթանէն։ Այն հանգամանքը, որ մարդասպանները ռուսներ են, աւելի ևս ուժեղացնում է յուզմունքը Ռուսաստանի դէմ։ Սպանութեան օրը շատ աչքի ընկնող քաղաքական գործիչներ ստացան սպառնական նամակներ։

—

Ուրմիա։—Թիւրքերի հաստատացումները, իբր Թիւրքաց զօրքերի ներկայութիւնը Պարսկաստանում հեռանք է սահմանակից շրջաններում կատարվող աւազակութիւնների։ Ամենից շատ զօրք կենտրոնացած է Սուլդուզում, ուր ամենից քիչ է աւազակութիւնը։ Թիւրքերի գրաւած միւս գաւառներում ապատակութիւններ են առնում քիւրդերը, որոնց դրդում են անպայման դրսից։ Թիւրքական կողմում աւազակութիւններ չը կան։ Տեղական շուկաներում յուզիչ լուրեր են պատվում, իբր Թիւրքերի նպատակները յետին են Սարպատականում։

—

Ուրմիա։—Նեղէֆի մուշտիհիներից հեռագիր ստացվեց, որով կոչ է ուղղվում ազգաբնակութեան միանալ Թիւրքիայի հետ՝ դուրս անելու եւրոպական զօրքերը Պարսկաստանից և վերածնելու երկիրը։

ՊՕԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Կ. Պոլիս, 13 յունվարի

Եմէնի ապստամբութիւնը լուրջ հանգամանք ստացած կերևի։ Երկու զլխաւոր պիտեր, Իմամ Եահեա և սէիդ Իտրիս, շարժման գլուխ կեցած են, և առնուած լուրերու համեմատ, իրենց հրամանի ներքև ունին 60,000 հոգի։ Երկրորդը, իսլամական յատուկ երդումներով իր զրօշակին ներքև համախմբած է տեղական բոլոր աշիրեթապետները։

Թիւրքերը, գոնէ այս անգամ, վառնդը այդ կողմէն աւելի մեծ կուզեն տեսնել, իրենց հաստատ դիտաւորութիւնն է ուժեղ կերպով զարնել ապստամբութիւնը՝ առանց խորշելու կրօնակցական տակը զգացումներէ։ Որովհետև, կը սեպեն, անգամ մը, որ խալիֆայութիւնը ձեռք բերուած ըլլայ արաբներու կողմէ, կիյնայ Թիւրք կառավարութեան բարոյական-կրօնական ազդեցութիւնը, որ այսօր այնքան խօսուն է Պոլիսէն մինչև Հնդկաստանի խորքերը։ Եւ որպէսզի պահուի այդ prestige-ը։ պէտք է ամեն ճիգ թափել։

Կառավարութիւնը ինքն ալ բաժնեկից է այդ մտածումին, զգալով է վտանգին ծանրութիւնը, և պաշտօնական յայտարարութիւնով մը, պարզելով Եմէնի հարցին վիճակը, թէ ինչպէս ածպարծուած է, ծանր որոշումներու պէտք յանձն առած է։ Ու արդէն նոր զօրագունդեր ճամբայ հանուած են, ու հետզհետէ ալ ուրիշներ զէնքի պիտի կոչուին դէպի կուիւն վայրը։

Պատրիարքարանները կողմէ դիմումներ եղան, որ քրիստոնեայ զինուորներ չուղարկուին այդ զուտ իսլամական վայրերը,—նուիրական միմիայն մահմեդականներու համար։ Պատերազմական մինիստրը յայտարարած է թէ ոչ մէկ քրիստոնեայ զինուոր պիտի դրկուի Եմէնի կռիւին։

Այդ շարժումներուն մէջ, թիւրքական հաստատումներու համաձայն, կը տեսնուին անգլիական օժանդակութիւններ։ Գուցէ շատ հաւանական, որովհետև, ժամանակ մը ի վեր, մեր թիւրք հայրենասէրները սկսուած էին բաւական ախորժ զալ Եգիպտոսի մէջ եղած հականգլիական շարժումներէն, Հընդկաստանի մէջ երևցած դժգոհութեան խլրտումներէն անգլիական դրօշի դէմ։

Ալբանիոյ մէջ ալ, երևութական խաղաղութեան ներքև, զժգոհութեան կրակը անթեղուած կերևի և ոչ թէ հանգած։ Ալբանացիները այժմ յայտնապէս կը սեսնեն թէ իրենք օժանդակեցին բռնակալութեան տապալումին, որ ունենան ազատութիւն մարդկային իրաւունքներ վայելելու, իրենց լեզուն կարենան մշակել դպրոցական կրթութիւնով, ունենան ներքին ինքնավարութիւն, մինչդեռ Ֆէժ երկրին մէջ ամենէն աւելի անժամանգեալներն են։

Կրետէի մէջ խլամները շարունակ դժգոհ յունական տեղութենէն, կարօտագին նայուածքով դէպի Պոլիս կը նային։ Վերջին անգամ, ըսուեցաւ, 50,000 ոսկի հանգանակած են Թիւրք նաւատորմի հանգանակիչ ժամանակութիւն հասցնելու, խոստանալով, որ հետզհետէ ուղարկել ուրիշ նպատակներ։

Մայրաքաղաքը, ինքն ալ, կը ջանայ նոր հարցեր ստեղծել օրէ օր։ Կրթական մինիստրը, պատրիարքական դիմումներու հաշտարար պատասխաններ տուած ատեն, առանց մեղի չափ շեղելու իր թագուն մտադրութիւններէն, դաւառներու մէջ ուղղակի կը միջամտէ դպրոցական հարցերու, տոնական պատուութեան դէմ իրեն հաճելի եղած քմահաճ որոշումներ կուտայ, քննութիւններ կը կատարէ։

Տեղ մը՝ պետական երկրորդական վարժարանի մը մէջ, ուր խառն ուսանողութիւն կայ, դպրոցին տեսչութիւնը կը ստիպէ, որ քրիստոնեայ ուսանողներ իսլամ կրօնքի դասին հետևին։ Ու հօճա մը, այդ առթիւ, դասարանի մէջ Ցիսուսի դէմ ծանր ակնարկութիւններ կընէ։

Եկած բողոքներու վրայ՝ կրթական մինիստրութեան կողմէ զրկուած քննիչ մը իր տեղեկագրին մէջ կը գրէ, թէ հօճային դէմ հղած գանգատը արդիւնք է սխալ հասկացողութեան մը ուսանողներու կողմէ, ու, միևնոյն ատեն, ինքնին խոստովանած եղաւ, թէ քրիստոնեայ ուսանողները, որոնք պէտք է ազատ ըլլային հօճային կրօնական դասէն, բռնադատուած են իսլամութեան դասատուներ կրթական մինիստրը կը լռէ, չը սեր թէ ինչ պատիժ տնօրինած է հօճային կամ դպրոցին տեսչութեան՝ այդքան յայտնի գործ արուած դպրոցական բռնութեան դէմ։

Յոյներու դէմ կասկածանքը միշտ արթուն է։ Տարեզլուխի առթիւ՝ երկու յոյն պարլամենտական, Պերա, Թոգաթեան ծանօթ ճաշարանի մէջ, թէյի հրաւիրելով իրենց քրիստոնեայ պաշտօնակիցները,—հայ, պուլկար և յոյն պատգամաւորները,—փափագ յայտնած են այլ և այլ տարբերու մէջ համերաշխութեան միջոցներ ստեղծել ու մշակել։

Գր. Զոհրաբ, որ ներկայ գտնուած է իբրև հայ՝ պատգամաւորներու հետ ցանկութիւն յայտնած է որ համերաշխութիւնը ոչ թէ սեղմուի քրիստոնեայ տարբերու մէջ, այլ և օսմ. երկրին բոլոր՝ հայ, յոյն, թիւրք, պուլկար, արաբ, քիւրդ, հրէայ տարբերու մէջ։

Այդ խմբակցութիւնը՝ թիւրք մամուլին մէջ տեղի տուաւ անհանգիստ ակնարկութեանց յոյն պատգամաւորներու մասնակցութեանը մասին։ Ու եղան զրոյցներ՝ թէ սա առթի պիտի ըլլայ, որ իսլամներն ալ իրենց մասին այդպիսի խմբակցութիւն կազմեն։

Միայն բարեբախտութիւն մը սա եղաւ, որ Զոհրաբի խօսքերը հրատարակուեցան, ու-ինչ որ կարելի պիտի ըլլար առարկել, կը բովանդակէր։ Եւ մէջը լոյն կերպով։ Քրիստոնեայ ուրիշ պատգամաւորներն ալ, յոյները մասին առած, տարբեր մտածում ունեցած չէին արդէն։ Տարին առաջին օրը, քիչ մը իր կրօնական հանգամանքովը, կրնար այդպէս ներշնչած ըլլալ յոյն պատգամաւորները։ Բայց որովհետև կրեատական հարցը իր ջերմութեանը մէջ է արդէն, թուրք միտքերու մէջ կասկածանքը միշտ արթուն է, և որովհետև սկզբնաւորութիւնը եղած էր յոյն պատգամաւորներու կողմէ, մեկնաբանութիւններ տրուեցան թուրք մամուլին մէջ։

Ուրիշ պատճառ մըն ալ սա էր, որ հոգեւոր Հայրապետին հոգեւանգիտանն եաքը, յոյն պատրիարքարանն ու լրագրութիւնը պատեհ առթիւ մը գտած համարեցին հայ և յոյն յարաբերութեանց սեղմումի մասին։ Թերթերը երկար յօդուածներ գրեցին։ յոյն պատգամաւորներէ երկու հոգի ալ, Գոլմիտի և Արիստիդի, գործնական շարժումի մը միջոց գտնել ուզեցին, և յունվարի առաջին օրը ընտրած էին իրրև թուական մը նոր կեանքի զլխաւորաբար երկու դրացի տարբերու և առոյգ բուլգարներու ալ հետ։

Այսպէս՝ կռիւ Եմէնի մէջ, խուլ դժգոհութիւն Ալբանիոյ մէջ, կրեատական հարցը միտքերու վրայ, կասկած յոյներու դէմ, կրթական հարցը միշտ կռուածադիր։

Շահէն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ՍԻՄԷՕՆԵԱՆՑ

Այսօր տեղի է ունենալու Պետրոս Սիմէօնեանի, «Մեղու Հայաստանի» լրագրի խմբագիր և հայ-պանպանողական մամուլի եռանդուն ախոյեաններից մէկի յուղարկաւորութիւնը և թաղումը։

Անկասկած, Պետրոս Սիմէօնեանցը իր որոշ և լայն տեղը կը գրաւէ հայոց մամուլի և կուլտուրայի պատմութեան մէջ, իբրև պարագլուխ որոշ, տոկուն մի ուղղութեան հայ աշխարհի մէջ, այն է ազգային-պահպանողական ուղղութեան, որին հանգուցեալը ծառայեց իր ամբողջ կեանքի ընթացքում, առանց աջ և ձախ թեքվելու, առանց թուլանալու և յուսահատվելու։

Այդ տոկունութիւնը, յարատևութիւնը ինքնին մի մեծ գիծ է՝ ընորոշելու Պետրոս Սիմէօնեանցին։

Որքան էլ ազատամիտ բանակին պատկանող գործիչները համաբէին Պետրոս Սիմէօնեանցի գաղափարները անցանկալի և վնասակար իրանց տեսակէտից, որքան էլ «Մեղու Հայաստանին» ստեղծեց հայ կեանքի մէջ մեղուական կոչված ուղղութիւնը, որ այսօր ևս գեռ իր արտայայտիչներն և ներկայացուցիչներն ունի, որքան էլ մենք ամբողջ տարիների ընթացքում կռուում էինք այդ ուղղութեան դէմ, բայց մի բան անկասկած է, որ ոչ ոք այսօր չէ կարող ասել, թէ Պետրոս Սիմէօնեանից մնացել է իր մէջ դատն, չար յիշողութիւն։

Ես ինքս անձամբ շատ բարի և քաղցր յիշողութիւններ ունեմ նրանից մնացած. ինքս պատանեկութեանս տարիներում աշխատակցել եմ նրա «Մեղու Հայաստանի» լրագրին, նրա հետ ունեցել եմ գրագրութիւն։ Եւ նոյն իսկ այն ժամանակ, երբ ես արդէն իրրև համոզված մշակական պատկանում էի մշակական բանակին, չեմ կարող չը յիշել այստեղ մի դէպք, որ ցոյց է տալիս, թէ յիրաւի Պետրոս Սիմէօնեանցը, որքան էլ անզիջող և անհամբերատար էր իր գաղափարական հակառակորդների վերաբերմամբ, բայց միշտ որոշ յարգանք և պատիւ տածում էր դէպի իր ամենամեծ գաղափարական հակառակորդը՝ Գրիգոր Արծրունին։

Ինչպէս յայտնի է, Գրիգոր Արծրունին, երբ կորցրեց իր ամբողջ հարստութիւնը, դադարեցրեց 1884 թ. «Մշակի» հրատարակութիւնը, յանձնեց մի խմբի շարունակել հրատարակութիւնը և ինքն գնաց արտասահման։ Այդ խմբի անդամներն էին Բաֆֆի, Գ. Միրզոյեան և Ն. Արէլեան։ Այժմ լաւ չեմ յիշում մանրամասնութիւնները, բայց անհամաձայնութիւն ծագեց մի կողմից այդ խմբի, միւս կողմից Գ. Արծրունու միջև։ Ես հանդէս եկայ Գր. Արծրունուն պաշտպանելու և գրեցի մի յօդուած, ի պաշտպանութիւն և ի ջատագովութիւն Գր. Արծրունու և նրա «Մշակի»։ Առանց վարանելու, ես տարայ յօդուածը Պետրոս Սիմէօնեանցին և խնդրեցի տպել «Մեղուի» մէջ առանց փոփոխութեան։ Եւ նա կատարեց իմ խնդիրքս ու տպեց ասելով. «Գրիգորը եղել է իմ աշակերտը, իսկ դու եղել ես իմ աշակերտիցը»։

Այսօր, երբ ազատամտական բանակի ամենամեծ մարտնչողը վաղուց արդէն հանգչում է յաւիտենականութեան մէջ, այսօր, երբ նոյն յաւիտենականութիւնն է գնում հանգչելու պանպանողական բանակի համոզված մարտնչողը, այսօր, երբ «մշակական» և «մեղուական» ուղղութիւնները, իբրև գաղափարական հոսանքներ դեռ շարունակում են պայքար մղել իրար դէմ, մենք, առանց մի բոպէ անգամ յետս կասելու մեր ուղղութիւնից և պայքարից, չենք վարանում քաղցրութեամբ և բարութեամբ յիշելու Պետրոս Սիմէօնեանցի անունը և հանգիստ մաղթելու նրան։

Հ. Ա.

ԺԱՄՀԱՐԵԱՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ *)

Ինչպէս և սպասվի էր, եղբ. Ժամհարեանների վերին աստիճանի ժամանակակից և առատ նուէրը՝ գիւղատնտեսական ինստիտուտ հիմնելու գործի վրա, հասարակական բոլոր խաւերում ընդունվեց ամենամեծ համակրանքով։

Դա բաւական չէ. սկսեցին խօսել, և շատ խօսել (առ այժմ մասնաւոր շրջաններում) դպրոցի տիպի, տեղի և նպատակների մասին։ Եղան նոյն իսկ դիմումներ եղբ. Ժամհարեաններին՝ տալ այդ գումարը ապագայ կովկասեան համալսարանին՝ գիւղատնտեսական ֆակուլտէտ հիմնելու թիֆլիսում։

Պարզ և հասկանալի է, որ այդ հարցի վերջնական որոշումը կախված է Ալ. Քալանթարի նախագահութեամբ կազմված՝ մասնագէտների եզրակացութիւնից։

Մի բոպէ անգամ չենք կասկածում, որ մասնաժողովը այդ հարցին կը վերաբերվի ամենայն լրջութեամբ և շրջանայեցողութեամբ և վերջ է վերջոյ կը բաւարարվի այն մի շարք հարցերի որոշմանը, որ դրել են նուիրատուները իրանց նամակում՝ ապագայ դպրոցի տիպի, տեղի և այլ կարիքների մասին։

Մեր այս յօդուածով մենք ուզում ենք միայն յայտնել մեր անձնական կարծիքը՝ անկախ այն բանից՝ ուշադրութեան կանվի մասնաժողովի կողմից թէ ոչ. մենք հարցը դնում ենք հրապարակի վրա և քննում ենք նրան ամեն կողմից, ցանկանալով տալ նրան հասարակական նշանակութիւն, որպիսին ունի այդ ամենակարևոր հաստատութիւնը մեր երկրի համար։

Նախ խօսենք դպրոցի տիպի մասին։

Նուիրատուները իրանց նամակում երկու անգամ յիշում են ինստիտուտ խօսքը։ Այս բանը շատ շատերին իրաւունք է տալիս կարծելու, որ ժամհարեանները ցանկանում են հիմնել գիւղատնտեսական բարձրագոյն դպրոց։

Ընդունենք մի բոպէ, որ ինստիտուտը բարձրագոյն դպրոց է և քննենք մի շատ կարևոր հարց՝ կարելի կայ արդեօք այժմ Անդրկովկասին ունենալ գիւղատնտեսական բարձրագոյն դպրոց։

Մեր կարծիքով՝ ոչ. այժմ նա վաղաժամ է, իսկ մի քանի-երեսուն տարուց յետոյ անհրաժեշտ։

Գիւղատնտեսական բարձրագոյն դպրոցը հարկաւոր է այն երկիրներին, ուր այդ դպրոցն աւարտողների՝ պրոֆեսորների համար կայ գործունէութեան ասպարէզ. իսկ այդ ասպարէզները կարող են լինել հետևեալները՝

ա) Ընդարձակ մասնաւոր կալուածքներ, ուր ագրոնոմները պարապելին իրանց մասնագիտութեամբ՝ բարձրացնելու համար եղած տնտեսութիւնը։

բ) Միջնակարգ գիւղատնտեսական մի շարք դպրոցներ, ուր բարձրագոյն մասնագիտական դպրոց աւարտողները կարողանային ծառայել և գործել որպէս դասատուներ, ուսուցիչներ, կառավարիչներ, տեսուչներ և այլն։

գ) Զեմսկի հաստատութիւններ, ուր աւարտողները ստանձնելին նահանգական, գաւառական, շրջանային և բայլսական ագրոնոմների, ստատիստիկների, ինստրուկտորների պաշտօններ՝ ուղղութիւն տալու, կատարելագործելու և քարոզելու գիւղատնտեսական կատարելագործութիւնների գործը։

դ) Գիւղատնտեսական կայարաններ, փորձնական դաշտեր, սելեկցիոն, մեքենայագիտական հաստատութիւններ, որոնց մէջ ինստիտուտ աւարտողները զեկավարէին, ստանէին և կառավարէին այդ բարդ գործը։

ե) Պետական ագրոնոմիական պաշտօններ, որի մէջ նրանք որպէս մասնագէտներ լայն ծառայութիւն մատուցանէին գիւղատնտեսական ուսումնասիրութեանը և օգնութեան գործին՝ ողջ ազգաբնակութեանը, և թարգման լինէին ժողովրդի իսկական կարիքների և պետութեան մէջ։

զ) Գիւղատնտեսական ընկերութիւնների մի ցանց՝ ամեն մի տիպիկ բայլսում, ուր աւարտողները գործէին հասարակական ագրոնոմիայի համար։

Գոյութիւն ունեն արդեօք այժմ մեզանում այդ հաստատութիւնները գոնէ ամենահամեստ չափերով, ուր գործելու գնային 4—5 տարվայ բարձրագոյն դպրոցներ աւարտող մեր գիւղատնտեսները։

Այս հարցի պատասխանը պէտք է լինի, անտակ զրպանի մէջ։

Եւ ես լսեցի, թէ ինչպէս զրնգաց կողպէքը բրօնզի պէս, երբ տատիկնոջ ձեռքում գործեց առաջին պտոյտը։

Ու ես տեսայ ժպիտը նրանց շրթին նոր կեանքի, դէմքի անուշ փայլն՝ ու պէտքութիւնը կարիքաւորների մէջ, փակ դռներում։

Հաստ ու կոպիտ զարպանների մօտ։

Եւ այնուհետև սկսեցին խաղալ նազելիները ձեռքից ձեռք, և ժանգը խաղաց կորաւ նրանց դէմքից, տեղի տալով պայծառութեան ու փայլին։

Ու միայն մէկ-մէկ ընկնում էին մահճակալի վրա չարաճճի պէս, և մէկ-մէկ էլ անհետանում փոքրիկների աչքից նրանց չարացնելու նպատակով՝

Հաստ ու կեղտոտ վերմակի տակ...

Ա. Զանեան

ՀԱՄԲՈՅՐ

(Իբսի ծուլովսկի)

—

Այս այն իդէալներից է, որոնք պատահում են մեզ հետ այն ժամանակ, երբ մենք 20 տարեկան ենք։

Այո, նա իմս էր, ի՛մս որպէս մի թռչնակ ի՛նձ էր պատկանում։

Համեմատութիւնը նոր չէ, յաճախ ի՛ չարն են գործ դնում, բայց նա իրօք մի թռչնակի էր նման, որը վախենում է, բայց չէ թռչում... Չէ թռչում նրա համար, որովհետև գիտէ երջանկութիւն է տալիս, որովհետև գիտէ ուրախութեամբ, լոյսով ու հրաշալի արօմատով լցնել այն մարդու կեանքը, որի ուն է թառել վայրկենաբար...

Եւ դեռ այժմ էլ, թէև նա արդէն չը կայ, բայց ես վախենում եմ նրա մասին բարձրաձայն խօսել, ինչպէս վախենում էի այն ժամանակ որևէ խօսք թոցնել սիրուս մասին, որպէսզի նա չը վախենայ...

Մեր տեղ աշնանային ծաղիկներն էին խօսում, աշնանային ծաղիկները մարգագետիններում ծաղկած, ու մեղմ քամին, որը թափելով ծառերի վրայից հասած պտուղները, սահում էր անուշաբոյր մեր շրթունքների վրայով ու իրար յանձնում մեր համբոյրները, մաքուր ու անարատ, որովհետև ցնորքով էին միայն սնված, այրող—բոցավառ, որովհետև ցնորքով էին միայն զուրգուրված...

Ու հասաւ այն օրը, երբ մենք պէտք է բաժանվէինք միմեանցից...

Ես կանգնած էի նրա առաջ ու չէի համարձակվում ասել, թէ ես քեզ սիրում եմ, թէ դու ես իմ կեանքը, դու՛ իմ գարունը, դու՛ երջանկութիւնս, դու՛ իմ գրախտը...

Սակայն նա գիտէր, թէ ինչ էի ուզում ասել ես իրան, գիտէր՝ չեմ ասում նրա համար, որովհետև նա մի սրբութիւն է ինձ համար։

Երկուսիս աչքերն էլ արցունքով էր պատած։

Նա բռնեց ձեռքս և նախ քան կը նկատէի ես, թէ ինչ է ուզում անել նա, սեղմեց ձեռքս շրթներին ու շշնջաց... «Ներողակալ եմ քեզնից՝ այդչափ բարութեանդ համար»...

Ես ընկայ ծնկաչոք նրա առաջ. շրթունքներիս վրա զգացի նրա ջերմ ձեռները, ապա շրթները՝ քաղցր ու կուսական, որոնք դեռ համբոյր չէին ճաշակել... Դրանից յետոյ ես այլևս չը տեսայ նրան...

Այժմ յաճախ, երկար ու ձիգ տարիներից յետոյ, երբ ես փակում եմ աչքերս ու յոգնած մարքերս՝ կեանքի ժխորում վետրանեղած, լոյս աշխարհներ են սաւառնում,—կրկին տեսնում եմ ես նրան աչքիս առջևը կանգնած... Ներկայանում է նա ինձ, որպէս բոլորը փափագում են։ Դէ՛, զրեցէք...

Եւ ես նայեցի նրան ոտից գլուխ, շուրջը, դէմքն ու հասակը, ու տեսայ, այդ մարդու երջանկութիւնը մի անգամ միայն և որը հետևում է նրան քայլ առ քայլ, թանձր ստուերի պէս։ Այդ երջանկութիւնը նրա մահն է լինելու...

III

ԲԱՆԱԼԻՆԵՐ

Նրանք ընկած էին մահճակալի վրա, կեղտոտ վերմակի տակ։

Փայլուն ու շողշողուն որպէս զոյգ հարսնախօսներ, նրանք դեռատի քոյրերի նման գրկել էին իրար և պառկել մահճակալի վրա։

Հաստ ու կեղտոտ վերմակի տակ։

Եւ մոռացել էին օրերով, և կեղտը պատել էր նրանց, և պայծառ՝ յուռութքի գոյնը՝ այլևս չէր երևում նրանց դէմքին։

Եւ մէկը նրանցից թեք ընկած, կարծես ասում էր միւս քրոջ, որ դէպի արևելք էր ուղղված և ժանգի սև փայլ ունէր իր շրթին։

Եւ ես լսեցի թէ ինչպէս նա դարձաւ դէպի մեզ, և խստաբարոյ ու ազնիւ որպէս անապատի որսորդը, շշնջաց մեր ականջին։

— Թաղեցէք անզործութիւնը, մենք այլևս անպէտքներ ենք։ Եւ քոյրը գողղոջաց, և երկուսը միասին հագցրած օղակում՝ թաղվեցին մահճակալի մէջ։

Հաստ ու կեղտոտ վերմակի տակ։

Բայց նրանց կորցնելուց յետոյ արկղը մնացել էր փակ, և դուռը երեսի վրա ընկած, այլևս չէր բացվում. և եղաւ, որ տան համար հարկաւոր եկաւ մի բան, միայն մի փոքրիկ բան, և հէնց այդ օր էլ մտաբերեցին որոնել բանալիները։

Ու ամբողջ ընտանիքը կանգնեց և բոլորը միասին մի բան կորցրածի պէս, սկսեցին փնտռել մոռացվածներին խոր ու մանակ զրպանի մէջ։

Եւ ես լսեցի, թէ ինչպէս զրնգաց կողպէքը բրօնզի պէս, երբ տատիկնոջ ձեռքում գործեց առաջին պտոյտը։

Ու ես տեսայ ժպիտը նրանց շրթին նոր կեանքի, դէմքի անուշ փայլն՝ ու պէտքութիւնը կարիքաւորների մէջ, փակ դռներում։

Հաստ ու կոպիտ զարպանների մօտ։

Եւ այնուհետև սկսեցին խաղալ նազելիները ձեռքից ձեռք, և ժանգը խաղաց կորաւ նրանց դէմքից, տեղի տալով պայծառութեան ու փայլին։

Ու միայն մէկ-մէկ ընկնում էին մահճակալի վրա չարաճճի պէս, և մէկ-մէկ էլ անհետանում փոքրիկների աչքից նրանց չարացնելու նպատակով՝

Հաստ ու կեղտոտ վերմակի տակ...

Ա. Զանեան

*) Աչքի առաջ ունենալով, որ եղբ. Ժամհարեանների նամակը, ուղղած Ալ. Քալանթարին, լոյս տեսաւ «Մշակի» և այլ թերթերի մէջ և դրանով Ժամհարեան ապագայ դպրոցի խնդիրը ստացաւ հասարակական նշանակութիւն, յայտնում ենք այդ առիթով և մեր կարծիքը։ Ա. Ա.

ժամանակավորապես, բացասական։

Ոչ, չը կան և հազիւ թէ մի 10—20 տարուց յետոյ լինեն։

Ուրեմն ինչ են անելու գիւղատնտեսական բարձրագոյն դպրոց աւարտողները մեր երկրում։

Սրա պատասխանը կարող ենք տալ, քանի որ մեր աչքի առաջ կան վերջին 30 տարիների ընթացքում բարձրագոյն գիւղատնտեսական և անտառապահական դպրոցներ աւարտած բազմաթիւ անձինք, որոնք, չը գտնելով մեր երկրում իրանց սովորած մասնագիտութեան համար պատասխան հող, նպաստաւոր պայմաններ, 20 տարիներից ի վեր ստիպված են եղել թողնել իրանց մասնագիտութիւնը և պարապում են գիւղատնտեսութեան հետ կամ ոչ մի կապ՝ կամ շատ հեռաւոր կապ ունեցող գործերով։

Դրանք՝ այդ ագրոնոմներն ու գիւղատնտեսութեան այլ ճիւղերի մասնագէտների 90%-ը՝ այժմ դարձել են փողբաչիներ, ուսուցիչներ, կառավարիչներ՝ նաւթային և մեքենայական գործարաններում, խմբագիրներ՝ հասարակական օրգանների, տեսարաններ, նոյնիսկ մակլէրներ, իսկ ամենալաւ դէպքում պետական պաշտօնեաներ, քիչ մասը մեր երկրում, մեծ մասը մեր երկրից դուրս՝ Ռուսաստանում, արտասահմանում և այլն։

Եւ կարող կը լինէի բոլոր այդ 50—60 անձանց անունը-ազգանունները տալ, բայց դա աւելորդ է, քանի որ շատերը մեզնից ճանաչում են իրանց մասնագիտութեամբ չը պարապող այդ գիւղատնտեսներին, գիւղագործներին, անտառապահներին, և այլն և այլն։

Նրանց տուած հարցին՝ թէ ինչու նրանք չեն պարապում իրանց մասնագիտութեամբ, բոլորից էլ կը լսէք։

— Աւարտեցինք, եկանք մեր երկիր, մի սեփական գիւղատնտեսական գործ սկսեցինք, դրեցինք գործի մէջ դրամ, եռանդ, չարչարվեցինք, տանջվեցինք, բայց մեր գործունէութեան ժամանակ այնպիսի անսպասելի արգելքների հանդիպեցինք, որ գիւղատնտեսութեան հետ ոչ մի կապ չունէր։ երկար կուելը անմտութիւն էր և անհետևանք, ուստի յուսահատված, հիասթափված թողեցինք սկսածը և փախանք քաղաք՝ կորցնելով մեծ դումար և ժամանակ։

Այս գանգատները արդարացի են։ արդարացի են, որովհետև մեր երկիրը դեռ ևս պատրաստված չէ գիւղատնտեսական բարձրագոյն դպրոց աւարտած մասնագէտներ ընդունելու, նա նրանց համար գործ չէ տալիս այժմ՝ շնորհիւ մեր երկրի յետամնացութեան՝ ընդհանուր կուլտուրայից։

Մի բան անդամ չենք կասկածում, որ գիւղատնտեսական բարձրագոյն խնամքը աւարտած մասնագէտի համար մեր երկիրը սրանից հինգ-վեց-տաս տարիներից յետոյ էլ մնալու է նոյնը։

Մասնագէտները ստիպված են լինելու փախչել հողից, բուն երկրից, ժողովրդից, իրանց մասնագիտական գործից, որովհետև երկիրը, ժողովուրդը, գիւղատնտեսական մեր ներկայ կեանքը դեռ ևս պատրաստված չէ դրանց համար։

Իսկ ինչը պէտք է պատրաստէ այդ հողը, այդ պայմանը, այդ ասպարէզը։

Դրան կը պատասխանենք։

Առաջին՝ գիւղատնտեսական ստորին դպրոցները։

Երկրորդ՝ գիւղատնտեսական միջնակարգ դպրոցները։

Երրորդ՝ գիւղատնտեսական փորձադաշտերն ու ցուցադաշտերը։

Այդ տիպի հաստատութիւններին և դպրոցներին կատարած և կատարելիք դերին կը նուիրենք մեր յաջորդ յօդուածը։

Գիւղատնտես՝ Ս. Աթանասեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ղաթարի հանքերը, 16 յունվ.

Զանգեզուրի հարաւարար դատաստանական հիմնարկութիւնը բաժանված է երկու մասի՝ Զանգեզուրի և Մեղրիի. ի նկատի առած ազգաբնակութեան քանակութեան և դաւառի տարածութիւնը, Մեղրիի մասի դատաստանական բաժնի վրա ընկնում է՝ Մեղրիի և Ղափան գաւառամասերն, իսկ Զանգեզուրի բաժնի վրա—Զանգեզուրը և Սիսիանն։ Ըստ այս բաժանման՝ առաջինի—Մեղրիի հարաւարար դատաւորի ռեզիդենցիան պիտի լինի իր գաւառամասերից մէկում, իսկ երկրորդինը Գօրիս։ Այդպէս էլ եղել է սկիզբներում։ Մեղրիի հարաւարար դատաւորը նստում էր Ղափանի Երիցվանք գիւղում. երեք դատաւորներ պահել են այդ կարգը, որից յետոյ այդ հիմնարկութիւնը փոխադրվեց Գօրիս, պատճառաբանելով մի քանի արգելարիթ հանգամանքներ, պօստային հաղորդակցութեան և յարմար շինութեան չը լինելը. մինչդեռ բերված հանգամանքները այնքան մեծ խոչընդոտ չէին, որ շարժարիթ լինէին դատաստանական տեղափոխութեան, որը չէր կարող մեծ դժուարութիւն պատճառել իր գաւառամասերի ազգաբնակութեանը իր հեռաւորութեամբ։ Այդ դժուարութիւնը այնքան նկատելի չը դարձնելու համար, և ժողովրդին օգնած լինելու համար, մի որոշ ժամանակ էլ, տարին մի անգամ Մեղրիի դատաստանական կազմը մի ամսով գալիս էր Ղաթարեան հանքերը՝ քննելու շրջանի գործերը. իսկ վերջին 5 տարիներս այս ևս վերացել է. Մեղրիից-Գօրիս 4 օրվայ ճանապարհ է և ժողովուրդը այդ մեծ դժուարութիւնը և դրա հետ կապված նիւթական ծանր ծախսերը կրելով ստիպված է գնալ Գօրիս։ Այս արգելարիթ հանգամանքները ազգաբնակութեան համար ստեղծել են մի այնպիսի դրութիւն, որ նա զրկվում է հաշտարար դատարանում արդարութիւն գտնելու հնարաւորութիւնից, ուր միայն կարելի է սպասել արդարութեան և ճշմարտութեան պաշտպանութիւն։ Ազգաբնակութիւնը իր անթիւ դատերով ու գանգատներով կանգնած է տեղական ոստիկանութեան առաջ և այն էլ այսպիսի մոռացված անկիւնում, ուր թատարած խաւարն ու սարկական ոգին է իշխում։ Ժամանակ առ ժամանակ ժողովուրդը բողոքել է դատաստանական հիմնարկութեան տեղափոխվելու համար իր շրջանը, նկարագրելով այն բոլոր զրկանքները, որ կրում է նա Գօրիս գնալով, և նա իր բողոքների պատասխան ստացել է երբեմն՝ «Չը կայ համապատասխան տեղ»։ Տեղը, յարմարութիւնը, գործողը ինքը պիտի ստեղծէ, եթէ նա եկած է ծառայելու ժողովրդին, եթէ նրա սրտին մօտ են ժողովրդի շահերը։

Տարիներ առաջ կարելի էր հաշտվել այդ չոր պաշտօնական պատասխանի հետ, որով և լռեցնում էին ժողովրդին, որը օրինական հողի վրա կանգնած պաշտպանում էր իր շահերը. այժմ այդ բացը—համապատասխան տեղի չը լինելը, նոյնպէս հարթված է։ Ուրեմն՝ յայտ շուկան Ղաթարեան հանքերում, որը Մեղրիի մասի դատաստանական հիմնարկութեան յարմարաւոր նստատեղին է լինելու, ունի կանոնաւոր և համապատասխան շինութիւններ և պօստատուն. հարկաւոր է միայն պատշաճաւոր իշխանութեան կողմից բարեհաճ անօրէնութիւնը՝ որին մեծ ակնածութեամբ սպասում է ազգաբնակութիւնը, որը և նրա ազմկող կարիքներից մէկն է։

Արաքս

Շուշի, 24 յունվարի

Անցեալներում կատարվեց Ի. Թադէոսեանցի, Գրիգոր Քալանթարեանի մօր, Խաչատուր Բաղդասարեանի և վերջապէս Զաւադրեկ Իշխանեանի թաղումները։ Թաղմանը ներկայ էին հաղարաւոր մարդիկ. թաղումը կատարվելուց յետոյ այդ ծով մարդկութիւնը գալով հանգուցեալների տները, գրոհ է տալիս մանելու ներս, նստելու և ճաշելու։ Տէր Աստուած որքան անբարեսիրութիւն, որքան անամօթութիւն. մարդիկ չեն լսում ոչ քաղաքապահներին, ոչ կարգադրողներին և ոչ այն մարդկանց, որոնք շարունակ ամենայն քնքշութեամբ հասկացնում են, որ սենեակներում տեղ չը կայ, խնդրում են հեռանալ, բայց նրանք դարձեալ պատռելով քաղաքապահների պատնէշը՝ ուզում են ներս մտնել և ճաշ ուտել, առանց զգալու, առանց մտածելու, թէ արդեօք սգաւորները ունեն յարմարութիւն, ունեն այնքան տեղ, որ տեղաւորացնեն այդքան մարդկանց, թէ ոչ։ Սկսվում է անկարգութիւն, գոռում-գոչում, հայհոյանք, պատաւոր հիւրերը մնում են դուրսը։

1886 թ. Սալինեան Գրիգոր եպիսկոպոսը տպագրված շրջաբերականներով հրամայեց Ղարաբաղի հոգեւորականութեանը խստապարգելել հոգեհացը և տուգանքներով սպառնաց այն քահանային, ով կը համարձակվի նստել ննջեցեալից տանը և հոգեհաց ուտել։ Կարգը բաւական խաղաղ շարունակվեց, սգաւորները հանգիստ էին, բայց կամաց-կամաց նորից քալելիք կենդանութիւն առաւ և այդ աւելի սուր կերպարանքով։

Այժմ ժամանակ է, որ Շուշու հոգեւորականութիւնը հոգայ և կարգադրութիւն անէ այդ մասին և խստապատասխան տեղի չը լինելը, նոյնպէս հարթված է։ Ուզուր-չայի շուկան Ղաթարեան հանքերում, որը Մեղրիի մասի դատաստանական հիմնարկութեան յարմարաւոր նստատեղին է լինելու, ունի կանոնաւոր և համապատասխան շինութիւններ և պօստատուն. հարկաւոր է միայն պատշաճաւոր իշխանութեան կողմից բարեհաճ անօրէնութիւնը՝ որին մեծ ակնածութեամբ սպասում է ազգաբնակութիւնը, որը և նրա ազմկող կարիքներից մէկն է։

Արաքս

Շուշի, 24 յունվարի

Անցեալներում կատարվեց Ի. Թադէոսեանցի, Գրիգոր Քալանթարեանի մօր, Խաչատուր Բաղդասարեանի և վերջապէս Զաւադրեկ Իշխանեանի թաղումները։ Թաղմանը ներկայ էին հաղարաւոր մարդիկ. թաղումը կատարվելուց յետոյ այդ ծով մարդկութիւնը գալով հանգուցեալների տները, գրոհ է տալիս մանելու ներս, նստելու և ճաշելու։ Տէր Աստուած որքան անբարեսիրութիւն, որքան անամօթութիւն. մարդիկ չեն լսում ոչ քաղաքապահներին, ոչ կարգադրողներին և ոչ այն մարդկանց, որոնք շարունակ ամենայն քնքշութեամբ հասկացնում են, որ սենեակներում տեղ չը կայ, խնդրում են հեռանալ, բայց նրանք դարձեալ պատռելով քաղաքապահների պատնէշը՝ ուզում են ներս մտնել և ճաշ ուտել, առանց զգալու, առանց մտածելու, թէ արդեօք սգաւորները ունեն յարմարութիւն, ունեն այնքան տեղ, որ տեղաւորացնեն այդքան մարդկանց, թէ ոչ։ Սկսվում է անկարգութիւն, գոռում-գոչում, հայհոյանք, պատաւոր հիւրերը մնում են դուրսը։

Բուենոս Այրէս, 23 յունվարի

Պաշարված դրութեան մէջ ենք գտնվում։ Զիւնը շարունակ գալիս է և հետզհետէ սպառնական դիրք է բռնում։ Թշնամին փակել է քաղաքի մուտքերը և ոչ մի կողմից պաշար մուտք չէ գործում։ Ժողովուրդը գժուար կացութեան մէջ է։ Ուտելեղէնը սպառվելու վրա է։ Նոյն իսկ զօրանոցներում վառելիքի բացակայութիւն է։ Խմելու ջրի սաստիկ սղութիւն է։ Սածուխը վաճառվում է պուդը 4 բուբլով։ Մսի փոխարէն լէշերով ենք կերակրվում։ 5 օր առաջ Բաղուից հեռագիր ստացվեց, որ երկաթուղին Բուենոս Այրէսի համար պաղանք չէ ընդունում, որովհետև Միխայլովո կայարանից հեռու ապրանքատար գնացքները չեն շարժվում։ Տկվիբուլիի գնացքը չէ գործում և այդ պատճառով երկաթուղու կայարաններում վառելիք չը կայ։ Գիւղերից հասնող լուրերը սրտաճմլիկ են։ Անպէտ փորձեր են եղել սիմինդրը ձեռքով աղալու։ Ջրի փոխարէն ձիւն են հալում և ջուրը խմում։ Երկիւղ են կրում զանազան հիւանդութիւններ առաջանալու մասին։ Սակայն գլխաւոր երկիւղն այն է, որ եթէ ձիւները հալվեն, գուցէ դեռերը յորդանան և ամեն ինչ ջրի տակ ծածկվեն։ Ի՞նչ պէտք է արած։ Ցուսահատված ժողովուրդը անզօր է դիմադրելու այս պատուհասին։

Երկաթուղու կայարանը բոլորովին մաքուր է ապրանքից։ Կարծում ենք, որ երկաթուղու վարչութիւնը պէտք է հոգ տանէ գտնել մարդատար գնացքների մասին, գտնէ քիչ քանակութեամբ ուտելեղէն և վառելիք հասցնէ քաղաք, տար թէ ոչ ժողովուրդը սովամահ լինելու վտանգի է ենթարկված։

Դրութիւնը կրիտիկական է։ Մարդիկ սպասողական դրութեան մէջ են։ Նոյն իսկ անցեալ խառնակութիւնների բորբոքման ժամանակ Բուենոս Այրէսում ժողովուրդը այսպիսի ծանր ճգնաժամի մէջ չէ եղել։

Վերջապէս Բուենոս Այրէսը արժանացաւ մի ամենօրեայ մեծ թերթի. արդէն սկսել է հրատարակվել «Кутаисская Жизнь» թերթը, բաւական մեծ դիրքով։ Թերթը տպում է և հեռագիրներ Պետերբուրգի գործակալութիւնից։ Խմբագիր-հրատարակիչն է Գ. Դ. Գոլշին, որ մի համակրելի անձնաւորութիւն է։ Նա երկար ժամանակ պարապվել է գրականութեամբ և լաւ հմուտ է տպագրական գործին։ «Кутаисскій Листокъ» փոքրիկ թերթը դադարած է հրատարակվելուց։ Նոր թերթի ուղղութիւնը՝ ուղղաձգական է (прямолинейное), այսինքն անկողմնապահ, որի շահեկանութիւնը ներկայ պայմաններում անհերքելի է։ Թերթի աջողութեան համար արդէն պարարտ հող կայ, նախ՝ որ դա միակն է ամբողջ նահանգում, ուր գտնվում է ինտելիգէնտների և գրագէտների մեծ բազմութիւն, որոնք կարող են բարոյական աջակցութիւն ցոյց տալ թերթին, իսկ նիւթապէս էլ կարող է օգտվել բաւական տեղ բռնող առևտրական յայտարարութիւններից։

Ս. Նազարեան

Փոթի, 19 յունվարի

Անցեալ տարվայ դեկտեմբերի 30-ից մինչև օրս անընդհատ ձիւն է տեղում։ Անսովոր և սաստիկ ձիւնախառն փոթորկի պատճառով մարդ ներս ու դուրս մեծ դժուարութեամբ է կատարում։ Սարաքանի կողմերից մի աղքատ հայ մօտ 1—2 ամիս էր ինչ բնակվել էր տեղս, իր անպաշտպան գոյութիւնը մուրացկանութեամբ էր քաշ տալիս։ Չը մոռանամ ասելու, որ խեղճ հայը չունէր քնելու տեղ անգամ. իր կեղտոտ արտաքինի պատճառով ամենուրեք մերժում էին ապաստանել։ Նրա միակ «լեգալ» գիշերելու տեղը բաց երկնքի տակ էր։ Ինուութեան արհաւիրքների օրերում անգամ իր սովորական «լեգալ» տեղումն էր ննջում։

Չը կար մի բարի, խղճ ունեցող, հայ մարդ, որ այդ թշուառին գթար. նրան տեսնող հայը զզուանքով հեռանում էր։ Ակամա տես եմ եղել երբ նա ողբալանքով ձեռք է կարկառել ողորմութեան յոյսով հայ սրբազարանապետին, հետևանքն եղել է ծեծ. սա մի բարբարոսութիւն է, որ միայն Փօթիի հայ հասարակութեանն է յատուկ։ Յունվարի 18-ին խղճուկ հայը զոհ գնաց բնութեան անխնայ հարուածներին, չը կարողանալով այլևս մաքառել նրա դէմ։ Ի՞նչ ասել... ինչ անուն տալ պեղես հայ բնակչութեան այդ ատիճանի քար անտարբերութեան, ինդիֆերենտ վերաբերմունքին դէպի կարիկցութեան կարօտ և ողբալի հայը։

Ո՞ւր են ապա Բարեգործական Ընկերութեան տեղիս ճիւղի անդամները կամ հոգաբարձու պարոնները. չէին տեսնում իրանց եղբօր վիճակը։

Ակամայից լսեցի թէ ինչպէս օտարները իրանց թոյնն էին թափում տեղիս հայ հասարակութեան հասցէին այդ օտարոտի վերաբերմունքի և անխիղճ վարմունքի համար։ Ամօթ է վերջապէս...

Մխիթար

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Երէկ, յունվարի 29-ին, Ա. Քալանթար ուղևորվեց Պետերբուրգ, ուր նա պէտք է մասնակցի մի խորհրդակցութեան, որ հրաւիրել է երկրագործութեան դեպարտամենտը համակարգութիւն մտցնելու կենդանաբուծական ուսումնասիրութիւնների մէջ։ Այդ խորհրդակցութիւնը հետևանք է համառուսական այն համագումարի, որ տեղի ունեցաւ Պետերբուրգում անցեալ տարվայ սեպտեմբեր ամսի սկզբին և քննեց մանրամասնօրէն կենդանաբուծութեան զարգացման խնդիրները Ռուսաստանում։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետը ամսիս 22-ին հատատեց «Մշակի» երկրորդ (со редакторъ) խմբագիր Հ. Առաքելեանին, որի խմբագրութեամբ և լոյս է տեսնում այսօրվանից «Մշակը»։

✦ Կենդանաբուծութեան վերաբերեալ մի յատուկ բիւրօյում, որ գործում է Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան կից, Ա. Քալանթար արեց մի զեկուցում, որի մէջ ցոյց տուց, որ առանց կշռելու կենդանիներին կարելի է որոշել նրանց քաշը և մսի քանակը։ Դա կատարվում է չափումների միջոցով։ Եւ որպէսզի կարելի լինի չափումների թուած թւերից գաղափար կազմել կենդանիների քաշի մասին՝ պէտք է կատարվեն փորձեր։ Ուստի նա առաջարկեց անել այդպիսի փորձեր Թիֆլիսի սպանդանոցում։ Բիւրօն համակրութեամբ վերաբերվեց այդ առաջարկին և որոշեց իրագործել նրան երկրագործութեան մինիստրի լիազօրի դիւանատան և Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան ներկայացուցիչների հետ միասին։

✦ Որովհետև «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան մարմնի մի տեսիլ, որպէս մի եղբայր, որպէս քաղց յուշ՝ լուսնի լոյսով լուսաւորված և կամ արշալոյսի շողերով պճնված... ու նորից լսում եմ ես նրա ձայնը. «Շնորհակալ եմ քեզնից՝ այդչափ բարութեանդ համար»...

Սիրոյ բոլոր երդումներից ու խոստովանութիւններից, նրա ջերմ ու քնքոյշ խօսքերից, շրթներից յետագայում լսած —նուիրական ու թանդ մնացին ինձ համար այդ երկու պարզ ու հասարակ խօսքերը... Այն բոլոր համբոյրներից, որոնցով ես արբեցայ կեանքում, նուիրական ինձ համար այն առաջին համբոյրը մնաց, որին երբէք, երբէք չը հետևեց երկրորդը։

Վիկտոր Մանուէլեան

ՆՈՐ ԲԱՂԴ

— Իսկ դուք ինչու համար էք։

— Յունվարի մէկի գործով։

— Ներեցէք... այդ...

Բանտարկեալը կիսեց յօնքերը։

— Այդ «Նոր-Տարու յանցաւորը ընդունելութիւն էր»։ Եւ յանցաւորը խորը հառաչեց։

— Այո, այդ օրը շատ մարդ բռնվեց...

— Մատնեց մէկը, ինչ է։

— Այո, մատնեցին, բայց մեզ պէտք է մեղադրել... մենք ենք մեղաւորը, թեթևամտութիւն արինք, անզգուշութիւն...

Եւ նա պատմեց իր յանցանքի պատմութիւնը։

Հին տարին ապրում էր իր վերջին բոպէները։ Ժամացոյցը ձայնեց...

Ես վեր թռայ, բարձրացրի բաժակը և կոչեցի դահլիճում՝ պարոնայք շնորհաւոր Նոր-Տարի, ցանկանում եմ նոր բաղդ։

Ընկերներս թեւից քաշեցին, բայց արդէն ուշ էր։

Մէկը մատնիչ էր։

Գործ սկսվից հրապարակով արտասանած իմ խռովայոյզ բովանդակութեամբ ճառի համար։

Կանչեցին հարց ու փորձի։

Խոստովանում էջ, որ յունվարի 1-ին հասարակական տեղում բարձրաձայն ցանկացել էք բոլորին նոր բաղդ։

— Այո, խոստովանում եմ։

Ուրեմն, դուք ներկայ կացմից անբաւական էք։

— Դրա մասին ես...

Ուրեմն դուք մեր մինիստրների քաղաքականութեան հակառակ էք։

— Մինիստրների մասին, ես...

— Դուք բացարձակ ապստամբել էք Պետական Խորհրդի և Դումայի դէմ։

— Խորհրդի և Դումայի դէմ ես ոչ մի...

— Նշանակում է, դուք բացարձակ բացասում էք տեղական իշխանաւորների գործունէութեան կանոնաւորութիւնը։

— Վկաները կարող են վկայել, որ ես...

— Դուք, անձամբ չէք յարգում վարչութեանը և ուրիշներին էլ դէպի նոյնն էք կոչ անում!

— Դուք, խղում էք կառավարութեան վրա ունեցած վստահութիւնը։

Ես փորձեցի առարկել, բայց խղուր. մեղադրանքները իրար յաջորդում էին։

Դատախազը ոգևորիչ ճառ արտասանեց։

— «Նա հրապարակում մեղադրեց ամբողջ կառավարութեան! Նա կոպիտ յայտարարեց, որ ներկայ վարչութեան օրով չը կան բաղդաւոր մարդիկ, որովհետև բաղդաւոր մարդկանց նոր բաղդ չեն ցանկանում։ Հէ, նա չը բացականչեց՝ պարոնայք, ցանկանում եմ ձեզ գալիք բաղդաւորութիւն։ Ո՛չ, նա այդպէս էլ ասաց, ցանկանում եմ նոր բաղդաւորութիւն! Ի՞նչ կարող են կարծել Եւրոպայում։ Ամբողջ երկրում չը կայ բաղդաւոր մարդ։ «Ապա ինչ է անում վարչութիւնը»։ Ահա թէ պարոնայք ինչ կը մտածեն Եւրոպայում։

Դատախազը խօսում էր այնպէս համոզիչ ձևով, որ իմ պաշտպանը հրաժարվեց խօսքից։

Ես էլ լռել էի, իմ բոլոր արդարացումները ողորմելի էին երևում։ Ես նոյնիսկ չը խնդրեցի, որ զիջին և հետևանքը ակներև է՝ ես այս աշտարակի մէջ եմ։

Ցանցաւորը հառաչեց։ Շեթանները զրնգացին։

— Եւ մեղադրել ոչ ոքի չէ կարելի։ Ես անզգոյշ էի, չը մտածեցի ինչ եմ խօսում։ Դրա համար էլ հիմայ մեղքս քաւում եմ... Թեթևամտութիւն...

«Рус. Сл.» № 1

Թարգմ. Գ. Սվէշնիկեան

ՄԱՀԸ

Միայն մէկն էր մնացել ծառի վրա, հէնց զգաթին այն տերևներից, որ ծածկել, զարդարել էին ծառը գեղեցիկ գարնան, առատ ամռան և մեռնող աշնան միջոցին։

Իսկ այժմ աշուն էր արդէն, տխուր, ցրտաշունչ։

Բոլորը, իր բոլոր ընկերները բաժանվել էին մայր ծառից և գետին թափվել, տրորում, յուսահատ բարձրանալ, նորէն ապրել, կրկին զարդարել, տաքացնել այն չորացած, քամու առաջ դողացող ծառը, խեղճ ու տկլոր, չէին կարող։ Քամին, այն ցուրտ քամին, ուժեղ ու ասկալի, ծաղրում էր նրանց, խաղ էր անում նրանց հետ, խումբ-խումբ այս և այն կողմ շաղ տալով։ Կիսամեռ տերևները լուռ էին, որովհետև աշուն էր, այդ գիտէին նրանք։ Հերթը քամունն էր՝ վրէժ լուծելու արևից ու լոյսից։

Եւ այս ամենը տեսնում էր ծառի վրայի միակ տերևը և սարսռում, լուռ և անծրպտուն։ Նա մեռնել չէր ուզում։ Չէ՞ որ դեռ մի մատաղ տերևիկ էր նա, որ հազիւ մի քանի օր առաջ դուրս էր եկել բողբոջից, տաք ու հանդիստ։ Նա իր մայր ծառից էր գանգատվում. «դրա համար կեանք տուիր, ծաղկեցրիր ինձ, որ հազիւ աշխարհ ճանաչած, կեանքը հակացած՝ պէտք է բաժանվիմ նրանից, դէպի անյայտութիւն... մեռնեմ»։

Բայց քամին շարունակում էր իր ծաղրը, զարշանք կերպով հնչեցնում էր իր սուլոցը, ցուրտ, մահաբեր։ Մահ տխրութիւն էր տարածում նա ամենուրեք իր ուժեղ անսասան ծաղրով, ծաղրալի ծիծաղով։

Փորձեց տերևը քամուն համոզել, որ գթայ իրան, խղճայ իր վրա, չէ՞ որ նա դեռ մի տերև էր մատաղ, նորափթիթ, չէ՞ որ նա ապրել էր ուզում, ինչպէս հէնց ինքը քամին, իր մահաբեր գոյութեամբ։

Դողում էր ծառը, սարսափում շրջակայքը, լռում էր երկիրը... իսկ քամին հրճվում տերևի այդ աղերսանքից, անմիտ ու արդար։

Սկսեց տերևը յամառել քամուն, չէ ուզում մեռնել, մահը մոլին է, ցուրտ, խաւար և անյայտ։ Եւ ըմբոստ տերևը մերժեց հնազանդվել այն զօրեղ քամուն՝ պինդ կպած իր ճիւղին, սեղմված ամբողջ ուժով վճռեց չը մեռնել. այդ վաղ էր նրա համար. նա երիտասարդ էր. «կեանք, կեանք», էր գոչում նա։

Քամին չը կարողացաւ զսպել իր ծիծաղը այդ խղճուկ ըմբոստութեան համար և մահացնող ձայնով խնդալ սկսեց տերևի ցանկութեան վրա. «ապրել, բայց յետոյ, ապրել, որ ի՞նչ լինի. լաւ չէ այժմէն իսկ»։

Քամին սուլում էր ցուրտ ու մահաբեր։

Տերևը իր վճռի վրա էր, անյոյս և ցնորք այդ վճռի վրա։

Էմ-Օս

պատճառով մարդ ներս ու դուրս մեծ դժուարութեամբ է կատարում։ Սարաքանի կողմերից մի աղքատ հայ մօտ 1—2 ամիս էր ինչ բնակվել էր տեղս, իր անպաշտպան գոյութիւնը մուրացկանութեամբ էր քաշ տալիս։ Չը մոռանամ ասելու, որ խեղճ հայը չունէր քնելու տեղ անգամ. իր կեղտոտ արտաքինի պատճառով ամենուրեք մերժում էին ապաստանել։ Նրա միակ «լեգալ» գիշերելու տեղը բաց երկնքի տակ էր։ Ինուութեան արհաւիրքների օրերում անգամ իր սովորական «լեգալ» տեղումն էր ննջում։

Չը կար մի բարի, խղճ ունեցող, հայ մարդ, որ այդ թշուառին գթար. նրան տեսնող հայը զզուանքով հեռանում էր։ Ակամա տես եմ եղել երբ նա ողբալանքով ձեռք է կարկառել ողորմութեան յոյսով հայ սրբազարանապետին, հետևանքն եղել է ծեծ. սա մի բարբարոսութիւն է, որ միայն Փօթիի հայ հասարակութեանն է յատուկ։ Յունվարի 18-ին խղճուկ հայը զոհ գնաց բնութեան անխնայ հարուածներին, չը կարողանալով այլևս մաքառել նրա դէմ։ Ի՞նչ ասել... ինչ անուն տալ պեղես հայ բնակչութեան այդ ատիճանի քար անտարբերութեան, ինդիֆերենտ վերաբերմունքին դէպի կարիկցութեան կարօտ և ողբալի հայը։

Ո՞ւր են ապա Բարեգործական Ընկերութեան տեղիս ճիւղի անդամները կամ հոգաբարձու պարոնները. չէին տեսնում իրանց եղբօր վիճակը։

Ակամայից լսեցի թէ ինչպէս օտարները իրանց թոյնն էին թափում տեղիս հայ հասարակութեան հասցէին այդ օտարոտի վերաբերմունքի և անխիղճ վարմունքի համար։ Ամօթ է վերջապէս...

Մխիթար

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Երէկ, յունվարի 29-ին, Ա. Քալանթար ուղևորվեց Պետերբուրգ, ուր նա պէտք է մասնակցի մի խորհրդակցութեան, որ հրաւիրել է երկրագործութեան դեպարտամենտը համակարգութիւն մտցնելու կենդանաբուծական ուսումնասիրութիւնների մէջ։ Այդ խորհրդակցութիւնը հետևանք է համառուսական այն համագումարի, որ տեղի ունեցաւ Պետերբուրգում անցեալ տարվայ սեպտեմբեր ամսի սկզբին և քննեց մանրամասնօրէն կենդանաբուծութեան զարգացման խնդիրները Ռուսաստանում։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետը ամսիս 22-ին հատատեց «Մշակի» երկրորդ (со редакторъ) խմբագիր Հ. Առաքելեանին, որի խմբագրութեամբ և լոյս է տեսնում այսօրվանից «Մշակը»։

✦ Կենդանաբուծութեան վերաբերեալ մի յատուկ բիւրօյում, որ գործում է Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան կից, Ա. Քալանթար արեց մի զեկուցում, որի մէջ ցոյց տուց, որ առանց կշռելու կենդանիներին կարելի է որոշել նրանց քաշը և մսի քանակը։ Դա կատարվում է չափումների միջոցով։ Եւ որպէսզի կարելի լինի չափումների թուած թւերից գաղափար կազմել կենդանիների քաշի մասին՝ պէտք է կատարվեն փորձեր։ Ուստի նա առաջարկեց անել այդպիսի փորձեր Թիֆլիսի սպանդանոցում։ Բիւրօն համակրութեամբ վերաբերվեց այդ առաջարկին և որոշեց իրագործել նրան երկրագործութեան մինիստրի լիազօրի դիւանատան և Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան ներկայացուցիչների հետ միասին։

✦ Որովհետև «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան մարմնի

ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ

(Իւ. Փուլավսկիից)

Յիշում ես բարեկամս, միասին անցուցած տարիները, մեր զգացմունքների և մտքերի ներդաշնակութիւնը, մեր հպարտ, խելակորոյս պատրանքները, որ կարծես ծածկել էին ողջ տիեզերքը հրացած ցանցով և որոնք մնացին անկատար։

Օ՜խ, ինչպէս այն ժամանակ միմեանց լաւ հասկանում էինք։ Հաւատում այն ամենին, որ հիմա այնպէս դժուար ենք հաւատում. և՛ մեր սեփական ուժերին, և՛ մարդկային բարութեան, և՛ պայծառ, արեւակնային լուսով հեղեղված ապագային՝ մեր առջևը բացվող զօրեղ ապագային։ Իսկ մեր շուրջը բոլորն այնպէս գեղեցիկ էր, այնպէս փառահեղ և ազատ այն երկրում, որտեղ մենք էինք այն ժամանակ, սարի զառիվայրում, ապակեայ, երկնագոյն լճի վերև։

Ո՞րտեղ է մեր այն երկիրը, բարեկամս, որտեղ մեր հաւատը, մեր ոյժերը, մեր պատրանքները, որտեղ մեր բարեկամութիւնը։

Հիմա պատահում ենք և երկար, երկար նայում միմեանց աչքերին։ Բայց մեր հայեացքը չէ թափանցում հոգու մէջ, մեր շրթունքները լռում են, իսկ ձեռքի սեղմումով չէ հաղորդվում այն զօրեղ, սրտագին հոսանքը, որը մի ժամանակ մեզ կապել էր։

Եւ կսկծալով մտածում ենք,—ես գիտեմ, որ դու էլ այդպէս ես մտածում,—որ կամաց-կամաց միմեանց համար օտար ենք դառնում։

Բայց գիտես ինչ է առաջացել մեր մէջ։ Ամօթանքը։

Մենք ամաչում ենք ոչ մեր նախկին պատրանքներից և հաւատից, այլ նրանից, որ հիմա ոչնչի մասին չենք երազում եւ ոչ մի բանի չենք կարողանում հաւատալ։

Թարգմ. Կ. Ղազարբէկեան

նակցութեան. գործի մէջ մեղադրվողներին արդէն կարդացվեց մեղադրական ակտը, այժմ շատ բանտարկվածների ազատ են թողնում գրաւականներով։ «Հօրիզոնի» ասելով Աւ. Ահարոնեան ազատվել է 20,000 ռուբլի գրաւականով։

◆ Լոյս յունվարի 29-ի գիշերվանից Թիֆլիսում եւ ձիւն եկաւ և սպիտակ սաւանով ծածկեց շրջակայքը։ Սառնամանիքները տեղի տուին համեմատական տաքութեան։ Ձիւնը շարունակում է դալ փոքր քանակութեամբ։

◆ Գայանեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը, ի նկատի ունենալով որ հանգուցեալ Պետրոս Սիմոնեանցը եղել է Գայանեան դպրոցի հիմնադրութեան նախաձեռնողներից մէկը, որոշեց հոգաբարձական ամբողջ կազմով դպրոցի տեսչի հետ ներկայ լինել հանգուցեալի թաղման հանդէսին և յայտնել ցաւակցութիւն։

◆ Վերջերս Թիֆլիսում հասարակութիւնը չափազանց յուզվեց այն լուրերի առիթով՝ թէ Թիֆլիսում հեռաւոր վայրերից մինում գոյութիւն ունի գաղտնի անբարոյական «Սիրոյ լիգա»։ Այս լիգան իբր վարձած ունի «Կարմիր սենեակ», ուր տեսակցվում են զանազան պոռնիկ նկատումներով մեծ մասամբ կրթական հաստատութիւններիբի սաները երկու սեռից։ Պաշտօնական „Ք.“ թերթի ասելով, ուսումնարանական շրջանային տեսչութիւնը քննութիւն է սկսել այդ տեղ դէպքի առիթով։ Անկախ դրանից, Կովկասի Փոխարքայի կարգադրութեամբ առաջարկված է փոխնահանգապետ Զերնեավսկիին կատարել մանրազննին քննութիւն բոլոր հանգամանքներով։ Երբ քննութեան հետևանքը պարզ կը լինի, կը տանք տեղեկութիւններ։

◆ Կովկասի քաղաքացիական վարչութեան բժշկական մասի կառավարիչ Վիխրէվը շտապով մեկնեց Նուշի պարզելու՝ տեղական բանտում երևացած բծաւոր տիֆի պատճառները և միջոցներ ձեռք առնելու նրա խափանման համար։

◆ Երգչուհի Վան-Բրանդի համերգը Ժողովրդական Տանը տեղի կունենայ փետրվարի 6-ին։

◆ Թիւրքայ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը հրահանգով պատուիրարկվեց Թիւրքիայի հայ վարժարանների տեսուչներին թոյլ չը տալ օտարազգի հայերին ուսուցչութիւն անել այդ դպրոցներում։ («Հօր.»)

◆ Թիֆլիսի շերամապահական կայարանը արդէն ստացաւ մեծ քանակութեամբ շերամի սերմ քննելու համար։

◆ Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան խորհուրդը հրաւիրում է մասնագէտ խոտաբոյծ գիւղատնտեսական բարձր կրթութեան տէր անձի, տարին 1,800 ռուբլի ռոճիկով, բացի միւս դումարներից։

◆ Փետրվարի 6-ին, դաշնակահար Ց. Տէր-Դաւթեանը Ժողովրդական Տանը կը դասախօսէ երաժշտութեան մասին։

◆ Այսոր Ժողովրդական Տանը ռուսաց սիրող երգիչները կը խաղան «Եւգէնի Օնեգին» օպերան։

◆ Այսօր, ց. ժամը 1-ին, Ժողովրդական Տանը բժ. Մուխարինսկին կը կարդայ դասախօսութիւն «Սիֆիլիսը, նորագոյն հետազօտութիւնները և նրա բժշկութիւնը» թեմայով։ Դասախօսութեան ժամանակ կը լինեն կենդանի պատկերներ։ Դասախօսութիւնից յետոյ—համերգ։ Մուտքը 5—50 կոպէկ։

◆ Գարնանը Թիֆլիսում սպասվում են մի քանի դասախօսներ։

◆ Փետրվարի 2-ին Արքունական թատրոնում նշանակված է արտիստ Կոչմարէվի բենեֆիսը։

◆ Հայոց Ազգագրական ընկերութեան մշտական անդամ է գրվել Խաչատուր Աֆրիկեան՝ վճարելով 100 ռուբլի։

◆ Վաղը Արտիստական թատրոնում առաջին անգամ հայերէն թարգմանութեամբ կը խաղացվի «Սատանայ» նորագոյն պիէսը, հեղ. յայտնի հրեայ դրամատուրգ Գօրդինի։

◆ Ցունվարի 28-ին անդրկովկասեան երկաթուղիների վարչութեան մէջ հանդիսաւորութեամբ տօնվեց պետական կօնտրոլի 100-ամեայ յօբելեանի օրը։

◆ Թիֆլիսի բուսաբանական այգին սովորական տարիների նման զանազան գիւղական համայնքների և հասարակութիւնների սկսել է տալ զանազան սերմեր։

◆ Թիֆլիսի հրէական բարեգործական ընկերութեանը թոյլ տրվեց վիճակախաղ սարքել մարտի 5-ին Արտիստական թատրոնում 750 ռուբլու։

◆ Բաթումի, Փոթիի, Ռութայիսի երկաթուղագծերը մաքրվեցին ձիւնից։ Գնացքների կանոնաւոր երթևեկութիւնը վերականգնվում է։

◆ Ցունվարի 25-ին, Արմաւիրում հանդիսաւորապէս բացվել է պետական բանկի բաժանմունք։

◆ Արմաւիրում շուտով կը բացվի կաբուանի ձրի դպրոց տեղական հայոց բարեգործական ընկերութեան ձեռքով։

◆ Նիւ-Եօրկ քաղաքում անգլիերէն լեզուով հրատարակվող «Armenia» թերթի խմբագրութիւնը անգլիերէնի է թարգմանել Գաբրիէլ Սունդուկեանի «Ջանգած օձախ» պիէսան։

◆ Երեւանից մեզ գրում են, որ ամսիս 26-ին տեղական քաղաքային դումայի քաղաքագլուխ է ընտրվել մի տարի ժամանակով Յովսէփ Տիգրանեանին, տարեկան ռոճիկ նշանակելով 5000 ռուբլի։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Ցունվարի 27-ին, ց. ժամը 12-ին, Էլեքտրաքարշի № 10 վագոնի տակ ընկաւ Թիֆլիսի գաւառի բնակիչ Գեօրգի Մովրաբզաշվիլին 51 տարեկան։ Հիւանդանոցում նա ½ ժամից յետոյ մեռաւ։

◆ Ցունվարի 28-ին, երեկ. ժամը 7-ին, ոստիկանների ձեռքով ձերբակալվեցին աքսորականներ Ներսէս Վարդանեանը և Գեօրգի Մարեքաշվիլին։

◆ Ցունվարի 28-ին, երեկ. ժամը 8-ին, Կրիլովակայա փողոցում, Գրիգօրի Բէրէշվինը անձնական վէճի պատճառով դանակը ձեռքին յարձակվեց Վասիլի Բրագինի վրա և նրան հասցրեց մի երկու վէրք, որից յետոյ դիմեց փախուստի, բայց թաղական վերակացուի ձեռքով կալանաւորվեց։ Վիրաւորվածին տարան Միքայէլեան հիւանդանոց։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՕՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Շեքսպիրի «Արքայ Լիր»-ը՝ թարգ. Յով. Խան-Մասեհեանի՝ Ց. Աբէլեանի բենեֆիսին, Արքունական թատրոնում, յունվարի 28-ին

Շեքսպիրը, որ իր «Համլէտով», «Արքայ Լիրով», «Մակբէտով», վարագուրելով առժամապէս առօրեայ կեանքի արտաքինը, գեղարուեստականօրէն պատկերահանում է մարդ-արարածի ներքին, հոգու և մտքի գաղտնիքները...

Վերացական ապրումի պատկերաւոր նը-կարիչ, հանճարեղ դրամատուրգը իր հանճարեղ երկերով, որոնց մէջ իր տիպերի խորագոյն ուսումնասիրութեամբ, բնաւորութիւնների աննման նկարագրութեամբ և մարդկային կրքերի յախուռն բնորոշութեամբ, Շեքսպիր իր պարթև մտքով իշխում է բոլորի զգացմունքների վրա։

Եւ բնականաբար, լուրջ է լինելու այն դերասանը, որ վստահում է բեմի վրա ապրել մտածողութեան տիտանի, հոգու վարպետ լուսանկարչի հերոսներով, հէնց իր խորհրդաւոր Շեքսպիրով...

Տաղանդաւոր դերասան Ց. Աբէլեան, դնելով իր բենեֆիսին «Արքայ Լիրը», ասես, կենդանացրեց մեր յիշողութեան մէջ հանգուցեալ Պետրոսեանին, որին Աբէլեան, իբրև Լիր արքայ զիջում է ձայնի կորովութեան մէջ։

Աբէլեան առաջին անգամ հանդէս գալով Լիրի դերում, վաղօրօք լաւ ուսումնասիրել էր նրան։ Եւ յիրաւի, նա դառնալու էր մի տեսակ հոգեբան և արտայայտիչ մարդկային հոգու անզուսպ բնկերումների՝ ապերախտութեան դիմաց, հոգեկան կատաղի կուի՝ դաւաճանութեան հանդէպ, առաքինութեան ու հաւատարութեան՝ ցայտուն պատկերի՝ ունայնութեան ու իշխանութեան հակառակ։

Իր փառահեղ կերպարանքով յարգելի բենեֆիսանը առաջին անգամ երևալուց մի վայրկեան թողեց վեհ տպաւորութիւն։

Ու սկսվեց խաղը։

Սկզբում թոյլ, իսկ յետոյ զգալով իր դերի խոշորութիւնը, սքանչելիութիւնը ու պատասխանատու լինելը, Աբէլեան աստիճանաբար մտաւ նրա մէջ և վերջում հասաւ իր էկստազին։

Եթէ ընդունված է բենեֆիսներին ըստ էութեան որպէս բենեֆիցիանտերին, ապա ուրեմն Աբէլեան, իր երկարամեայ դերասանական փորձառութեամբ հանդերձ, այդ օրը ցոյց տուեց իրան միանգամայն արժանի իր վաստակած արդի անուան։

Ուժգին էր և անպայման տպաւորիչ նրա խաղը, որ ջրառատ օազիս էր կազմում թոյլ անսամբլի մէջ։ Թատրօնը լցված հանդիսարակութիւնը ըստ արժանւոյն վարձատրեց իր սիրելի դերասանին, բուռն զգացումների անվերջ ծափահարութիւն, ընծաներ ու ծաղիկներ... Ես.

—

Կախ-Սւան, 24 յունվարի

Կիրակի երեկոյեան ուսուցչական խմբի և տեղիս սիրողների մասնակցութեամբ խաղացվեց «Դոկտոր Թաթոս» և „Самоубійца“ վոդեվիլները։ Թէ առաջինը և թէ մանաւանդ երկրորդը անցաւ շատ աջող. հանդիսարեա բոլոր ռուս պաշտօնեաները։ սկսած գաւառապետից, ներկայ էին. ռուսերէն լեզուով ներկայացում առաջին անգամն էր տրվում հայոց բեմի վրա. առանձնապէս աջող կատարեցին իրանց դերերը Ա. Պետրոսեանը և պօստի պաշտօնեայ Ի. Ե. Դօրոշենկօն. վատ չէր նաև Ց. Թորոսեանը Դօքտոր Թաթոսի դերում։ Ներկայացումը յօգուտ դպրոցի էր. հաւաքվեց զուտ արդիւնք 50 ր. որ և յանձնվեց հոգաբարձութեան։ Ցատուկ շնորհակալութիւն Պետրոսեանին, Թորոսեանին և սիրողներին, որոնք բարմաթիւ խոչընդոտների և դժուարութիւնների յաղթելով, օգնեցին ուսուցչական խմբին գլուխ բերելու ներկայացումը։

Ա. Ղարիբեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Պարսկաստանի նոր խնամակալ Նասր-ուլ-Միւլքը արդէն հասաւ Թէհրան։ Համաձայն նրա ցանկութեան, առանձին շքեղ ընդունելութիւն չեղաւ։

◆ Պարսից ֆինանսների մինիստրին սպանող երկու վրացիներն արդէն յանձնվեցին ռուսաց միսիային։ Ամեն օր կատարվում է քննութիւն։

◆ Ուրմիայում, Խոյում և Սօուջ-Բուլաղում Թիւրքական հիւպատոսարանների պահակախմբերի հրամանատարները փոխարինվեցին երիտասարդ-Թիւրքերով։

◆ Գերմանական ըէյխստագի մասնաժողովը 16 ձայնով ընդդէմ 4-ի էլզաս-Լոթարինգիան ճանաչեց անկախ դաշնակցական պետութիւն, ներկայացուցչութեամբ դաշնակցական խորհրդում։

◆ Բարձր կրթական հաստատութիւններում յուզմունքները շարունակվում են։ Սպասվում է ուսանողական ընդհանուր դասադուլ։

◆ Պետերբուրգում բացվեց բօրսային առևտրի ու արդիւնաբերութեան ներկայացուցիչների համագումարը։

◆ Լօձիում բոլոր դեղատների ծառայողները գործադուլ արին։

◆ Անգլիական թագաւորը անձամբ բացեց պարլամենտը։

◆ Պետական Դումայում, ընդհանուր կրթութիւն մտցնելու օրինագծի քննութեան ժամանակ, ֆինանսների մինիստրը առաջարկեց ծախքերը կրճատել 2 միլիոնով։ Դուման մերժեց։

◆ Պաքիզում ուսանողական անկարգութիւնները վերսկսվեցին։

◆ Պետական Դումայի անդամներ՝ Պուրիշկեվիչի և Կրուպենսկիի միջև ծագած լուրջ վէճի առիթով հաստատվեց պատուոյ դատարան։

◆ ԲաքՍր կրթական հաստատութիւնների մասին ներկայացված հարցանդումը պետական Դումայում կը քննվի փետրվարի 4-ին։

◆ Սպասվում է ամենատիպ ոստիկանութեան դեպարտամենտի նախկին վերատեսուչ Լօպուխինի վերաբերմամբ։

◆ Սենատորների վճռով դատարանին յանձնվող ինտենդանտների թիւը հասնում է 360 մարդու։

◆ Ցունական ազգային ժողովի նախագահ ընտրվեց Վենիզէլօսի կուսակցութեան կողմից առաջարկված Թեկնածու Սարաւոսը։

◆ Հարաւային Մանջուրիայում երկաթուղագծերի վրա ժանտախտի դէմ կռիւ են մղում 106 եապօնացի բժիշկներ։ Ընդհանրապէս Եապօնիան ժանտախտի դէմ ձեռք է առել կտրուկ միջոցներ։

Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրոնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
«606»-Ի ՆԵՐՄԸՄԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Գ. Մ. ՇԻԿՈՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՄԵԱՆ—10—11 ժ. մարկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական, վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԳԻՆ ԲԺԻԶԿ Գ. Ս. ԶԻԼԲԵՐԶԱՑ—12½—1½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ա. Գ. ԿՈՐԱԳԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՅԱՐԵԱՆ—1½—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
ԳԻՆ ԲԺԻԶԿ Գ. Ս. ԶԻԼԲԵՐԶԱՑ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Թ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։
Վճարը 50 կ.։ Զբաւորները ձրի։ Համախտորդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ
3. 0—10

ԲԺԻՇԿ
Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐԲԻՆ ԵՒ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՒՍԻ և ԱՂԻՒՆԵՐԻ հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւն ամեն օր (10—11 ժ. առ. (երեխաների) / 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. Տելեֆոն № 388.
(Ա. հ. կ.) 909. 100—81

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գլիցերինի մեծաքանակ բովանդակութիւն, տրտեսութիւն՝ փրփուրի օաստութեան պատճառով, վարդի բնոյթ անուշահոտութիւն,—ահա յատկութիւններ, որոնք զանազանում են այդ սապօնը։
ԳՆՈՒՐԸ 25 ԿՈՊ.
Իսկականը միայն մարկայով №4711
ՖԵՐԴ. ՄԻՒԼԳԻՆՈ
Պարֆիմէրիա №4711 Կէօլնում՝ Ռէյնի վրա։ Հիմն. 1792
ԲԱԺ. ՐԻԳԱՑՈՒՄ
Մատակարար Բարձ. Պալատ.
Ծախվում է դեղատներում և գեղատն. ու պարֆիմ. խանութներում։
(M. 436432/436450) 33. 11—3

ԼՕՑՍ ՏԵՍԱԻ և ԾԱԽՎՈՒՄ Է
ՏՐԻՊԷՐԸ ԵՒ ՆՐԱ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆԸ
նկարներով, գինը 20 կ.։ Կազմեց մէջդից. գիւղէր Ա. ԵՍԱՅԵԱՆ։ Պարունակում է բազմաթիւ խորհուրդներ և բէյեպտներ։ Ամեն մարդ կարող է բժշկվել այս գրքով։ Ծախվում է Թիֆլիսի բոլոր հայ գրախանութներում և հեղինակի մօտ։ Հասցէն՝ Թիֆլիս, Семеновская ул., № 9.
98. 3—1

ՀՕՆՕՐԷԻ (ՏՐԻՊԷՐ) ԴԷՄ
ՆՈՐ-ՄԻՋՈՑ
„SALO—ՊԻՋԻԼԻՆ“
Ներգործում է արագ և որմատանապէս, և բժիշկների վկայութեամբ համարվում է իրրև հաստատուն միջոց։ Դործադրելու ձեռնարկը կցված է արկղիկին։ Իսկականը մետաղայ արկղիներում, հատը՝ 1 ր. և 1 ր. 80 կ.։
Միաժամանակ լաւ է ներգործում թէ սաստիկ թարաեւ բնոյթ ունեցող դէպքերում եւ կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայամառ ընթացքը։
ՊԱՀԵՍՏԸ՝ Петербургъ, Разъѣзжая ул., № 7, аптека В. Конгейма.
Ուղարկվում է վիպակը վճարով։ Ճանապարհածախքը պատասխին սուկազով։
Գտնվում է Կովկասեան Ընկերութեան Դեղային Ապրանքների վաճառանոցում։
(Կ.) (П.12474) 9—2

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԵՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Առաւօտեան ժամը 10—1
Երեկոյեան ժամը 5—7
Վելեամինովսկայա փողոց, № 8.
(Կ. հ.) 564. 100—78

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ։
Պրոֆ. Mathien-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում։
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11. / երեկ. ժ. 5—7.
Ելիզավետինսկայա փող. № 39. տէլ. № 1067.
(Օ. մ.) 1179. 100—58

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ
Մասնագէտ սիֆիլիս, միզասեռական, վենեբական և կաշուի հիւանդութիւններիբ։
Սիֆիլիսի բժշկութիւն Էրլիխի «606»-ով
Ընդունելութիւնը (12½—2 ժ. ցերեկվայ։ / երեկոյեան։
Կանանց և երեխայոց հ. (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.
Հասցէն (Սօլոլակ, Բէլբուսովսկայա, № 33. / Sololaki, угол Бебутовской и Паскевича, 33.
(Հ.ու.կ.) 1134. 100—60

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
ՆԵՐԲԻՆ և ԶԱՅԱՑԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունել. ամեն օր (առաւօտ. ժ. 9—12 / երեկոյեան ժ. 5—7
(Ա. հ. կ.) 1254. 100—31

ՖԻԼԴԵԼՖԻԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԷՏ
ՄԵԳԻՑԻՆԱՅԻ
ՖԷԼԴՇԷՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
Կատարում է սրսկումներ, վէրքի վաթթումն, դեղերի քսումն (втираніе) և այլն։ Բժշկութիւն ռազմարդի սեռական բուլութեան, անկարողութեան, սերմանահոսութեան եւ երազախաբի։ Մասսաժ էլեքտրական և ձեռքով։ Բժշկական մարմնամարզութիւն։ Օտարերկրեայ հիւանդներին տալիս է խորհուրդներ և ցոյց է տալիս հմուտ մասնագէտ բժիշկների—վենեբական, ներքին և այլ հիւանդութիւնների։ Ընդունելութիւնը 3—4½ ժամը ամեն օր։ Զբաւորներին ձրի միայն շաբաթվա օրերը։ Վօրոնցօվի արձանի մօտ, Семеновская ул. № 9.
(Կ. հ.) 913. 50—46

ՓՈՐՁՎԱԾ
Երիտասարդ, 25 տարի պարապած լինելով առևտրական գործում, տեղ է որոնում, համաձայն է և օտար քաղաք գնալու։ Ունի մեծ փորձառութիւն և յանձնարարութիւն։ Հասցէն՝ Սօլոլակ, Բուիշչեվսկայա փող., տ. Սվէշնիկովի, 19, բնակար. Ն. Ի. Տէրունովի։ Նոյն տեղը վաճառվում են իւղանկար մեծադիր պատկերներ։
(ա. օ.) 95. 2—2

ՖԼՕՐԵՆՏԱՑԻ ԳՐԱԳԻՐԸ
(Փոխադր. ԱՄԻՋԻՍԻ)
ԸՆԴԱՑԱՑԻ
Վաճառվում է Սա. Խոխոեանի թղթախանութում, Թամամշեան քարվանսարայ, Երեւանեան հրապարակ։
Գինն է 6 կոպ.։
(Կ. Հ.) 91. 2—2

Լոյս տեսաւ
„ՀԱՍԿԵՐ“
№ 1, յունվար, 1911 թ.
ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ
1) «Հին և նորը», Դուրգարեանի, 2) «Ուրախ գիշեր», Ց. Թումանեանի, 3) «Հազարան բուլբուլ» (արաբական հեքիաթ), Գ. Ազայեանի, 4) «Էրէն, մուկը, ծիան և կրիան», Ա.թ. Խնկոյեանի, 5) «Անծանօթը» (ըստ Դ. Հորներբրուկի), Կ. Միրիմանեանի, 6) «Այո և ոչ» (ըստ դը Սենտ Անդրէի) փոխ. Ստ. Լիս., 7) «Մանուկն ու ջուրը» (ժողովրդական), Ցով. Թումանեանի, 8) «Խիկար իմաստուն» (Պղնձէ քաղաքի զրոյցներից), Մարգարի, 9) «Իմ կեանքից», Շերվանզադէի, 10) «Երկամեակ» (պատկեր աշակերտական կեանքից), Ս. Տ. Ներս-ի, 11) «Մարդկային ցանկութիւններ» (օր. պատմուածք) Շ. Տ.-Նիկողայոսեանի։
Այս համարի հետ ուղարկվում է ձրի յաւելուած «ՄԱՅՐԸ» (հեքիաթ) Կար. Միրիմանեանի։
Շարունակվում է 1911 թ. բաժանորդագրութիւնը։ Տարեկան յաւելուածներով 4 ր., առանց յաւելուածների 3 ր.։
Հասցէն. Тифлисъ, Бебутовская ул. № 25, редакція «Аскеръ».

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ“
դրավաճառանոցում ծախվում են
ԱՏՐՊԵՏԻ
ԵՐԿԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ
«Պատկերներ» Թիւրքահայերի կեանքից . . . 1 ր. — կ.
«Վիւքեալայի գաղտնիքը» Թիւրքահայերի կեանքից . 1 » —
«Ալմաստ», 1 հատոր, Թիւրքահայերի կեանքից . . 1 » —
«Ալմաստ», 2 հատոր, Թիւրքահայերի կեանքից . . 1 » —
«Զաւահիրը», 77—78 թ. ռուս-Թիւրքական կռւից արված 1 » —
«Վիպակներ», Թիւրքահայերի կեանքից . . . 1 » —
«Բժժածները», երեք պատկեր, Թիւրքահայերի կեանքից 1 » —
«Կարելի է սիրել», պատմ. վէպ 1 » —
«Խե Կարապետ», Թիւրքահայ կեանքից . . 1 » —
«Բոռ Եղիկ» Թիւրքահայ կեանքից — 30 »
«Շինող» » » — 30 »
«Ժառանգներ» » » — 30 »
«Բերայի Առաքելը» » » — 25 »
«Թուումքաջիներ» » » — 15 »
«Դիմակներ», երգիծ. արկածներ — 50 »
«Նուշան», 3 արար., Թիւրքահայ կեանքից . . . 1 » —
«Սաբրաֆ», 5 արար., Թիւրքահայ կեանքից . . — 30 »
«Խիլլաֆաթ», պատմ. տես. սիւնդիների մասին . . 1 » —
«Իմամաթ», պատմ. տես. շիանների կեանքից . . — 50 »
«Հողատիրութիւնը Կովկասում» — 10 »
«Մամեդ-Ալի Շահ» . . 1 » —
«Իմամաթ» . . . 1 » —
Рахимъ-Ханъ «Сардаръ» . — 20
Бабыты и Бебаты. Истор. разсл. цѣна . . . — 60 »
«Իրանի պատուհանները» . 1 » —
Դիմել՝ Թիֆլիս, «ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ» գրավաճառանոցը։ 71. 2—2

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.